

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1907. Andra Kammaren. N:o 61.

Lördagen den 18 maj.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades de vid kammarens sammanträde den 11 innevarande maj förda protokollen.

§ 2.

Föredrogos, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden n:is 125 och 128, sammansatta stats- och bevillningsutskottets utlåtanden n:is 11 och 12, bevillningsutskottets betänkande n:o 37 samt sammansatta bevillnings- och lagutskottets betänkande n:o 2.

§ 3.

Vid föredragning af sammansatta bevillnings- och lagutskottets memorial n:o 3, med hemställen om anvisande af ersättning åt sammansatta bevillnings- och lagutskottets sekreterare m. m., blef utskottets hemställen af kammaren bifallen.

§ 4.

Vidare föredrogos, men blefvo åter bordlagda lagutskottets utlåtanden n:is 66, 67, 68 och 69.

§ 5.

Härefter föredrogs första särskilda utskottets memorial, n:o 7, angående aflöning åt dess tjänstemän och vaktbetjäning.

Utskottets hemställen bifölls.

§ 6.

Till fortsatt handläggning anmäldes statsutskottets utlåtande, n:o 9, angående regleringen af utgifterna under riksstatens åttonde hufvudtitel, innefattande anslagen till ecklesiastikdepartementet.

Angående tilläggsunderstöd åt högre skolor för kvinnlig ungdom och samskolor. *Punkten 86*, angående anslag för beredande af tilläggsunderstöd åt högre skolor för kvinnlig ungdom och samskolor.

I en till Riksdagen aflåten proposition af den 15 nästlidne februari hade Kungl. Maj:t, under återopande af bilagdt utdrag af statsrådsprotokollet öfver ecklesiastikärenden samma dag, föreslagit Riksdagen att på extra stat för år 1908 bevilja ett anslag af 156,000 kronor att utgå med ena hälften år 1907 och andra hälften år 1908 för att användas såsom bidrag till bestridande af de ökade utgifter, som de högre skolor för kvinnlig ungdom och samskolor, hvilka åtnjöte understöd från det under riksstatens åttonde hufvudtitel uppförda anslaget till högre skolor för kvinnlig ungdom, förorsakades i följd af 1906 års Riksdags äfvensom vederbörande kommuners beslut om höjning af minimilönen för ordinarie folkskollärarinna, dock under villkor att kommunen eller enskilda donatorer för samma ändamål lämnade bidrag, hvars värde, för år räknadt, uppginge till minst samma belopp som statens tilläggsunderstöd.

I sammanhang härmed hade utskottet till behandling förehaft en inom Andra Kammaren af herr *C. R. Johansson* i Jönköping väckt motion, n:o 133, däri föreslagits, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t efter vederbörlig utredning af förefintliga behof måtte — då vid nästa riksdag ny framställning göres om statsunderstöd till högre skolor för kvinnlig ungdom — äska särskildt belopp för hvardera af skolorna: egentliga flickskolor och samskolor af realskoletyp.

Utskottet hemställde, att Riksdagen måtte

a) på extra stat för år 1908 bevilja ett anslag af 156,000 kronor att utgå med ena hälften år 1907 och andra hälften år 1908 för att användas såsom bidrag till bestridande af de ökade utgifter, som de högre skolor för kvinnlig ungdom och samskolor, hvilka åtnjöte understöd från det under riksstatens åttonde hufvudtitel uppförda anslaget till högre skolor för kvinnlig ungdom, förorsakades i följd af 1906 års Riksdags äfvensom vederbörande kommuners beslut om höjning af minimilönen för ordinarie folkskollärarinna, dock under villkor:

att kommunen eller enskilda donatorer för samma ändamål lämnade kontant bidrag, som, för år räknadt, uppginge till minst samma belopp som statens tilläggsunderstöd;

att tilläggsunderstödet uteslutande skulle användas till förbätt-

ring i lönerna för de lärarinnor, som tjänstgjorde i klasserna öfver de förberedande; samt

att skola, som ville komma i åtnjutande af tilläggsunderstöd, skulle vara underkastad det i mom. e) af de i Riksdagens skrivelse den 15 maj 1902 angifna grunderna för understöd från anslaget till högre skolor för kvinnlig ungdom bestämda villkor om lärarinnas minimiafföning;

b) besluta, att herr Johanssons berörda motion skulle genom hvad utskottet i detta ärende samt under punkt 14 här ofvan anført anses besvarad.

Vid denna punkt hade emellertid fogats reservation af herr Hammarlund, som ansett, att utskottet bort hemställa, att Riksdagen måtte

a) på extra stat för år 1908 bevilja ett anslag af 150,000 kronor att utgå med ena hälften år 1907 och andra hälften år 1908 för att användas såsom bidrag till bestridande af de ökade utgifter, som de högre skolor för kvinnlig ungdom och samskolor, hvilka åtnjöte understöd från det under riksstatens åttonde hufvudtitel uppförda anslaget till högre skolor för kvinnlig ungdom, förorsakades i följd af 1906 års Riksdags beslut om höjning af minimilönen för ordinarie folkskollärarinna, dock under villkor:

1) att skola kunde tilldelas dylikt tilläggsunderstöd med belopp intill 100 kronor för hvarje lärarkraft i klasserna öfver de förberedande, med iakttagande härvid, dels att detta tilläggsunderstöd icke finge utgå med högre belopp, än som motsvarade 10 kronor för hvar och en af dess lärjungar i nyssnämnda klasser, dels att tilläggsunderstödet i intet fall finge öfverstiga 1,500 kronor till en skola;

2) att kommunen eller enskilda donatorer — — — statens tilläggsunderstöd (= utskottets villkor n:o 1);

3) att tilläggsunderstödet — — — — — öfver de förberedande (= utskottets villkor n:o 2); samt

4) att skola, som ville komma — — — — — lärarinnas minimiafföning (= utskottets villkor n:o 3);

b) besluta, att herr Johanssons berörda motion — — — — — anses besvarad (= utskottets förslag).

Sedan utskottets hemställan blifvit uppläst, begärdes ordet af

Herr Hammarlund, som yttrade: Herr talman! Riksdagen skall nu gå att behandla en anslagsfråga af något ovanlig art. Här gäller det icke att höja eller minska ett förutvarande ordinarie eller extra anslag, utan här är fråga om tilläggsunderstöd under två års tid till flickläroverken, på grund däraf att Riksdagen under löpande treårsperiod fattat ett beslut, som inverkat på flickskolornas ekonomi och förorsakat dem ökade utgifter. Såsom villkor för statsunderstöds utgående till flickläroverken gäller alltsedan år 1902, att

Angående tilläggsunderstöd åt högre skolor för kvinnlig ungdom och samskolor.
(Forts.)

*Angående
tilläggsunder-
stöd åt högre
skolor för
kvinnlig ung-
dom och sam-
skolor.
(Forts.)*

ämneslärarinna, som har sin hufvudsakliga tjänstgöring i klasser öfver de förberedande, skall för 24 timmars undervisning i veckan under 36 läsveckor om året, påsk- och pingstferier samt tillfälliga lofdagar inberäknade, erhålla aflöning uppgående minst till ordinarie folkskollärarynnas inom samma kommun för åtta månaders tjänstgöring bestämda lägsta aflöning med inberäknande af naturaförmåner. Nu har som bekant fjolårets Riksdag beslutat höja folkskollärarynnas lägsta aflöning med 200 kronor. I följd häraf har flertalet kommuner i riket likaledes höjt sina folkskollärarynnors löner med ett motsvarande belopp; somliga ha t. o. m. gått ännu längre och höjt lönerna med ända upp till 400 kronor, beroende på stegrade hyreskostnader, under det att andra ännu icke afgjort frågan eller ock så nyss förut fattat beslut om löneförhöjning, att de på den grund icke ansett sig böra vidtaga en så stor höjning som den af Riksdagen beslutade.

Med anledning af detta Riksdagens beslut ha flickläroverken gått in till Kungl. Maj:t med begäran om tilläggsunderstöd för de två år, som återstå af nu pågående treårsperiod, d. v. s. för åren 1907 och 1908. Frågan har varit hänskjuten till öfverstyrelsen för rikets allmänna läroverk, och denna har därvid som sin mening uttalat, att man för hvarje lärarinnetjänst med normal tjänstgöring borde beräkna så stor löneförhöjning, som svarar mot skillnaden mellan minimaflöningen för ordinarie folkskollärarynna år 1906 och år 1907, och herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet har förklarat sig vara ense med öfverstyrelsen därutinnan.

Men denna skillnad mellan folkskollärarynnornas löner år 1906 och år 1907 växlar med mycket varierande belopp; den minsta är 92 kronor 50 öre, den största 400 kronor. Enligt öfverstyrelsens af statsrådet tillstyrkta förslag till grunder skulle ena hälften däraf erläggas af staten och den andra hälften anskaffas på annan väg. Hvad staten sålunda skulle ha att erlägga skulle vara minst 46 kronor 25 öre och högst 200 kronor.

Mitt enkla resonemang här har varit följande. Riksdagen har höjt lönen för folkskollärarynna med 200 kronor, och då denna förhöjning beslutats under den pågående treårsperioden, kan Riksdagen anses böra vara moraliskt förpliktad att svara för hälften af denna förhöjning och att sålunda ersätta flickläroverken med ett belopp, motsvarande 100 kronor för hvarje lärarinnekraft. Detta understöd borde vara lika för alla skolor, där icke särskilda förhållanden kunna föranleda en minskning.

Om dessa två olika meningar är det, som striden stått. Utskottets flertal har ansett, att understöd till skolorna borde utgå efter de belopp, hvarmed lönerna för folkskollärarynna faktiskt höjts i de olika kommunerna, vare sig detta nu är mer eller mindre än 200 kronor. Jag för min del har trott, att man här bör utgå ifrån Riksdagens beslut och lägga det till grund och icke låta andra rent

tillfälliga omständigheter spela in. För mig har alls icke anslagssummans storlek varit den afgörande faktorn; i vissa fall vill jag gå väsentligen längre än öfverstyrelsen. Jag har icke sett frågan ur speciellt stockholmssynpunkt eller ur de stora städernas synpunkt, utan jag har velat betrakta den ur statens synpunkt och ur rättvisans synpunkt.

Angående tilläggsunderstöd åt högre skolor för kvinnlig ungdom och samskolor.
(Forts.)

Ser man frågan ur statens synpunkt, är det naturligtvis önskligt, att vi, såvidt möjligt, begränsa utgifterna. Om vi godkänna de af öfverstyrelsen föreslagna grunderna, komma vi emellertid till ganska afsevärda utgiftsbelopp, utan att dock skipa full rättvisa skolorna emellan.

Ur rättvisans synpunkt tror jag icke, att öfverstyrelsens grunder hålla måttet. De belopp, som enligt dessa skulle gifvas skolorna, komma att blifva mycket växlande per lärarinnekräft, och det hela skulle verka mycket ojämnt. Jag vill i detta afseende anföra några få exempel, tagna ur den tabellbilaga, som återfinnes i utskottets utlåtande. Om vi t. ex. slå upp sid. 327, se vi, hurusom Gäfle högre flickskola, med 8,7 lärarekräften, skulle få 1,740 kronor, men längre ned på sidan står Norrköpings norra läroverk för flickor, och detta, som har nära på lika många lärarekräften som det nyssnämnda eller 7,6, skulle icke få mera än 690 kronor, sålunda icke ens hälften så mycket som läroverket i Gäfle. Ett annat exempel! Om vi slå upp sid. 335, finna vi, hurusom Växjö elementarläroverk för flickor, med 7,4 lärarekräften, skulle få 1,110 kronor, medan Jönköpings elementarskola för flickor — som kommer i omedelbar följd — med sina 7,4 lärarekräften, alltså lika mycket som Växjö flickläroverk, icke skulle få mer än 430 kronor, sålunda icke ens hälften af hvad Växjö läroverk får. På samma sida står, att Lunds högre elementarskola för flickor skulle för sina 7,3 lärarekräften icke få mer än 550 kronor, medan Malmö högre läroverk för flickor, som har föga flera lärarekräften än Lunds, nämligen 9,3, skulle få 1,860 kronor, således tre gånger så mycket som skolan i Lund. Å sid. 343 se vi vidare, hurusom t. ex. Halmstads högre elementarläroverk för kvinnlig ungdom för 6,8 lärarekräften skulle få 550 kronor, medan Kristinehamns elementarläroverk för flickor med sina 7,3 lärarekräften skulle få 1,030 kronor eller ungefär dubbelt så mycket. Å sid. 345 finna vi, att Sollefteå samskola med sina 6,7 lärarekräften icke skulle få mera än 310 kronor, under det att Umeå elementarläroverk för flickor, som har ungefär samma antal lärarekräften, eller 7,1, får mer än tre gånger så mycket, nämligen 1,070 kronor. Flera liknande oegentligheter har jag påpekat i min reservation.

Anslagen till flickläroverken utgå redan nu med mycket växlande belopp per lärarekräft, från icke fullt 200 kronor till öfver 800 kronor. Om de af öfverstyrelsen föreslagna och af statsrådet tillstyrkta beräkningsgrunderna skulle följas, skulle dessa ojämn-

*Angående
tilläggsunder-
stöd åt högre
skolor för
kvinnlig ung-
dom och sam-
skolor.
(Forts.)*

heter i många fall komma att ökas i stället för att minskas. Sålunda skulle Gäfle högre flickskola, som nu har 517 kronor per lärarekraft, få detta belopp ökad med ytterligare 200 kronor, alltså till 717 kronor; Malmö högre läroverk för flickor, som nu har 483 kronor per lärarekraft, skulle likaledes få detta belopp ökad med 200 kronor eller till 683; Stockholms realskola för flickor har nu 538 kronor per lärarekraft, och det skulle få ytterligare 182 kronor per lärarekraft, d. v. s. inalles 720 kronor; Skara högre skola för kvinnlig ungdom, som nu har 560 kronor per lärarekraft, skulle därtill få ytterligare 160 kronor, alltså 720 kronor per lärarekraft. Dessa skolors bidrag, som redan nu äro mycket stora, skulle således ökas högst väsentligt. Andra skolor däremot, som förut ha mycket små bidrag per lärarekraft, skulle endast få mycket liten påökning i understödet. Eksjö läroverk för flickor t. ex., som nu endast har 330 kronor per lärarekraft; skulle enligt öfverstyrelsens förslag icke få detta belopp ökad med mer än 50 kronor, till 380 kronor alltså; enligt mitt förslag däremot skulle denna skola få 410 kronor per lärarekraft. Jönköpings västra elementarläroverk för flickor har hittills haft 333 kronor per lärarekraft; det skulle enligt öfverstyrelsens förslag ökas med endast 57 kronor, alltså till 390 kronor per lärarekraft; enligt mitt förslag skulle det bli 433 kronor. Sollefteå samskola, som nu har 373 kronor per lärarekraft, skulle enligt öfverstyrelsens förslag endast få 46 kr. mera eller 419 kronor per lärarekraft, men enligt mitt förslag 473 kronor.

Om öfverstyrelsens grunder följas, komma tillfälliga omständigheter att i hög grad inverka på tilläggsunderstödet storlek. Detta blir högre än 100 kronor, om en kommun, samtidigt med att den höjt lärarinnelönen, äfven ökat ersättningen för bostad. Men om sådan ersättning icke lämnas, utan denna aflöningsförmån utgår in natura, så kan det hända, att man ansett sig icke böra öka folkskollärrinnelönen med mera än 200 kronor. Lärrinnorna vid ett flickläroverk i en sådan stad få då sina löner höjda med endast 200 kronor, ehuru den skolans lärarinnor i lika hög grad som lärarinnorna i en annan stad, där folkskollärrinnornas naturaförmåner ersättas med penningar, äro i behof af en större löneförbättring. På samma sätt ställer det sig, om en stad helt nyligen, strax innan Riksdagen fattade sitt här omnämnda beslut, höjt lönerna för sina folkskollärrinnor. Så är förhållandet med Lund; där beslutade man nämligen år 1905, året före det, då Riksdagen fattade sitt beslut i denna lönefråga, att höja folkskollärrinnornas lön med 200 kronor, hvarför man nu icke ansett sig behöfva ytterligare höja den med mera än 200 kronor, såsom man däremot gjort i grannstaden Malmö. På det sättet blifva emellertid flickläroverken i Lund lidande. De skulle icke få något tilläggsunderstöd för det, som motsvarar förhöjningen år 1905, utan endast för det, som svarar mot skillnaden mellan minimiaflöningen 1906 och 1907. På

några orter har man bordlagt frågan om löneförhöjning för folkskollärarinnorna. Å dessa platser skulle flickläroverken icke heller få någon motsvarande förhöjning såsom de andra flickläroverken.

Jag har kommit till det resultat, att det är rättvisast att lägga Riksdagens beslut till grund och lika litet nu som vid föregående tillfällen, när kommunerna af eget initiativ höjt lärarinnornas löner, lämna särskildt tilläggsunderstöd åt flickläroverken, beroende af kommunernas beslut.

Man har gjort åtskilliga invändningar mot den beräkning, som jag uppställt. Jag skall be att redan nu få bemöta dessa invändningar för att slippa att sedan ånyo taga till orda. Man säger, att på några orter är löneförhöjningen icke så stor som 200 kronor; men flickskolorna skulle ändå få hälften af 200 kronor, d. v. s. 100 kronor per lärarekraft. Ja, detta gäller 12 orter, och jag har icke heller förbisett detta förhållande. Jag säger därom i min reservation: »Beträffande de 12 orter, där enligt öfverstyrelsens tabellbilaga skillnaden mellan folkskollärarinnas lön år 1906 och år 1907 är mindre än 200 kronor, torde Kungl. Maj:t böra pröfva, huruvida annat belopp än 100 kronor bör läggas till grund för beräkningen eller om den lägre skillnaden är beroende på omständigheter, som ej rättvisligen böra föranleda nedsättning i understödsbeloppet.»

Det är ju att märka, att jag i min kläm icke yrkat, att de ovillkorligt skola hafva 100 kronor för hvarje lärarekraft, utan jag har föreslagit, att skola kan tilldelas ett dylikt tilläggsunderstöd.

Man invänder vidare, att somliga skolor skulle få mer, än de begärt. Ja, det gäller hvilka grunder än komma att fastställas. Ty somliga hafva tagit till ganska mycket; andra hafva varit måttliga i sina anspråk, och somliga hafva icke begärt något alls. Det är sålunda alldeles klart, att man omöjligen kan taga till utgångspunkt hvad skolorna själfva hafva begärt.

Vidare invänder man, att lönerna på åtskilliga orter faktiskt blifvit höjda med större belopp än 200 kronor, och att Riksdagen bör vara skyldig att här träda emellan med hela skillnaden. Men det har inträffat äfven förut, att en ort af eget initiativ har höjt sina folkskollärarinnors löner, men icke har något understöd till flickläroverken då kommit i fråga. Höjning af folkskollärarinnornas löner kan möjligen komma i fråga vid nästa kyrkostämman. Huru skall det då bli? Skola flickläroverken då få ytterligare tilläggsunderstöd utöfver hvad här är fråga om?

Det är för öfrigt icke alls ovanligt, att Riksdagen fastställer villkor, som drabba olika hårdt, utan att därför staten känner sig skyldig att träda emellan. Jag skall blott erinra därom, att Riksdagen såsom villkor för statsbidrags utgående åt folkskollärarinna bestämt, att kommunerna skola utaf egna medel lämna bostad och vedbrand eller ersättning härför. Denna ersättningsplikt drabbar

Angående
tilläggsunder-
stöd åt högre
skolor för
kvinnlig ung-
dom och sam-
skolor.
(Forts.)

Angående tilläggsunderstöd åt högre skolor för kvinnlig ungdom och samskolor. emellertid kommunerna väsentligt olika. Här i Stockholm hafva vi ansett oss skyldiga att i fjol höja denna ersättning till lärarinna från 485 till 650 kronor per år, alltså med ett belopp af 165 kronor — detta på grund af de stegrade hyrorna här i Stockholm. Men icke får kommunen den ringaste ersättning härför från statens sida. När det gäller nu ifrågavarande skolor, skulle däremot staten lämna dyrortstillägg, hvilket staten dock icke alls gör på andra områden, där det gäller lärare och lärarinnor. Jag tror, att konsekvensen skulle blifva ganska betänkelig, om man slår in på den vägen, att staten skall lämna de privata skolorna större understöd på grund däraf, att lefnadskostnaderna och bostadskostnaden på en ort är dyrare än på en annan ort. Är det så, att lefnadskostnaderna äro stora å en viss ort, är allt annat också dyrare där. Jag tror, att det under sådana förhållanden är rättvist, att också föräldrarna få på något sätt träda emellan och betala högre terminsafgifter å dessa dyrare orter än på de billigare orterna.

Vid en föregående punkt, nämligen då det gällde anslag till de privata högre läroverken, har utskottet uttalat, att det sänkades plan för statsunderstödet beträffande de privata läroanstalterna. Andra Kammaren gillade för sin del denna upplåtning och godkände det skrifvelseförslag, som utskottet i detta hänseende framlagt. Det synes mig därför riktigt, att, när det nu gäller detta understöd, vi försöka få reda och ordning, såvidt sådant här är möjligt. Och särskildt skulle det för skolorna — och jag tror äfven både för Riksdagen och Kungl. Maj:t — vara fördelaktigt, om man här klart och bestämdt sade ifrån, huru man vill, att detta tilläggsunderstöd skall utgå. Jag upprepar, att det särskildt för skolorna skulle vara förmånligt, att de fingo veta, huru det blir, så att de därefter kunde rätta sin ekonomi.

Genom ett bifall till mitt förslag skulle dessa skolor icke alls få anledning att klaga. I medeltal är det understöd, som flickskolorna åtnjuta för hvarje lärarekraft, för närvarande 432 kronor, och det skulle genom ett tilläggsunderstöd af 100 kronor för hvarje lärarekraft ökas till 532 kronor. Det understöd, som staten lämnar kommunerna för ordinarie folkskollärarinna i första lönegraden utgör dock 600 kronor. Således skulle staten gifva dessa privatskolor nära på lika mycket per lärarekraft, som staten gifver till kommunerna för folkskolorna.

Utom den begränsning, som jag sålunda föreslagit med afseende å de 100 kronorna för hvarje lärarekraft, har jag dessutom ifrågasatt två andra begränsningar, hvilka jag dock icke behöfva närmare motivera, då jag tror, att dessa begränsningar äro ganska själfklara.

Den ena begränsningen är, att i understöd icke skulle utgå mer än 10 kronor per lärjunge. Detta är ett villkor, som äfven

öfverstyrelsen ställt upp. Den andra begränsningen är, att tilläggsunderstödet skulle utgå med högst 1,500 kronor för hvarje skola.

Hvad som skulle behövas för tilläggsunderstöd med de tre af mig föreslagna begränsningarna finnes angifvet på sid. 474. Såsom därsynes, skulle för 778,6 lärarekrafter à 100 kronor erfordras 77,860 kronor. Därifrån skulle afgå på grund af villkoret om högst 10 kronor per lärjunge ett belopp af 880 kronor. Detta villkor drabbar till god del de skolor, som äro under indragning. Vidare skulle på grund af villkoret om högst 1,500 kronor per skola afgå ett belopp af 1,610 kronor. Sammanlagda summan, som alltså skulle afdragas på grund af de två sistnämnda villkoren, utgör 2,490 kronor. Nettokostnaden skulle alltså uppgå till 75,370 kronor. Och detta belopp anser jag, på anförda skäl, kunna jämnas ut till i rundt tal 75,000 kronor. Men detta anslag vill jag också skall utgå i dess helhet. Enligt öfverstyrelsens och Kungl. Maj:ts förslag skulle från det belopp, som behöfs, afdragas 12,850 kronor. Men jag tror knappast, att dessa 12,850 kronor kunna inbesparas från det ordinarie anslaget, ty de äro nog delvis behöfliga för annat ändamål. Därjämte anser jag det orättvist, att de skolor, som på grund af fjolårets Riksdags beslut om höjning af det ordinarie anslaget skulle kunna komma att få ytterligare bidrag från det ordinarie anslaget, skulle blifva lidande därigenom, att de icke skulle få motsvarande tilläggsunderstöd som öfriga skolor. Mot detta har jag ock i min reservation opponerat mig.

Utskottet har ansett, att det bör öfverlämnas åt Kungl. Maj:t att framställa grunderna för understödets utgående. Jag antager, att detta blir Riksdagens beslut, då jag står ensam om min reservation. Men jag vill hoppas, att, om detta beslut kommer att fattas, Kungl. Maj:t dock vid ärendets slutliga afgörande skall taga hänsyn till de synpunkter, som jag utvecklat i min reservation.

Emellertid anser jag, att de skäl, som jag anført för bifall till reservationen, äro välgrundade. Och jag har därför all anledning att yrka bifall till den i min reservation gjorda hemställan. Den skiljer sig från utskottet för det första med afseende å själfva ingressen, däruti att jag säger, att det skulle beviljas ett anslag af 150,000 kronor i stället för 156,000 kronor, och att anslaget skall utgå såsom bidrag till bestridande af de ökade utgifter, som de högre skolorna för kvinnlig ungdom och samskolor få vidkännas på grund af i fjolårets riksdagsbeslut om höjning af minimilönen för ordinarie folkskollärarynna. Däremot har jag strukit de orden, genom hvilka utskottet föreslår, att anslaget också skall utgå på grund af *vederbörande kommuners beslut* om höjning af minimilönen för ordinarie folkskollärarynna. Jag anser nämligen, att detta är en sak, som icke vidkommer Riksdagen.

Såsom ytterligare villkor utöfver de, som utskottet föreslagit har jag ställt upp det villkor, som finnes under moment 1 i re

Angående tilläggsunderstöd åt högre skolor för kvinnlig ungdom och samskolor.
(Forts.)

*Angående
tilläggsunder-
stöd åt högre
skolor för
hvirvlig ung-
dom och sam-
skolor.
Forts.*

ervationen, nämligen »att skola kan tilldelas dylikt tilläggsunderstöd med belopp intill 100 kronor för hvarje lärarkraft i klasserna öfver de förberedande, med iakttagande härvid, dels att detta tilläggsunderstöd icke må utgå med högre belopp, än som motsvarar 10 kronor för hvar och en af dess lärjungar i nyssnämnda klasser, dels att tilläggsunderstödet i intet fall må öfverstiga 1,500 krouor till en skola».

Herr talman! Jag yrkar bifall till det i min reservation framställda yrkandet.

Vidare anförde:

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet Hammar-skjöld: Herr talman, mina herrar! Jag vill till en början säga, att jag för min del finner mig mycket tillfredsställd med det resultat, hvartill utskottet har kommit, om jag endast ser på utskottets kläm. Men jag är icke fullt belåten med hvad som förekommer i motiveringen, där utskottet vill framhålla, att »Kungl. Maj:t, till förekommade af ovisshet om hvad hvarje skola kan i tilläggsunderstöd påräkna, icke läser underlåta att före utfärdande af kungörelse angående ansökning om tilläggsunderstöd närmare fastställa de grunder, efter hvilka sådant understöd bör utgå». Jag vill försöka att klargöra, att det är ofantligt svårt att kunna fastställa sådana grunder. De understöd, hvarom nu är fråga, äro ju afsedda att vara anpassade efter den faktiska ökningen i utgifter, som skolorna hafva fått vidkännas på grund af Riksdagens och kommunernas beslut om höjning af de ordinarie folkskollärarinnornas löner. Huru omöjligt eller åtminstone huru ytterligt svårt det är att nu bestämma vissa grunder för de ökade statsbidragen, skall jag försöka att klargöra med ett litet exempel. Låt oss taga en skola, där antalet lärotimmar i klasserna öfver de förberedande uppgår till omkring 200. I den skolan kan undervisningen bestridas antingen af 8 lärarinnor med ungefär 24 timmar i veckan eller af t. ex. 10 lärarinnor, som hvardera hafva 20 timmar i klasserna öfver de förberedande och 4 timmar i de förberedande klasserna, eller t. ex. af 12 lärarinnor, af hvilka hvardera har 17 timmar i klasserna öfver de förberedande och 7 timmar på det lägre stadiet. Enligt Riksdagens beslut skulle samtliga lärarinnor, hvilka hufvudsakligen undervisa i klasserna öfver de förberedande, ha en aflöning, som icke får understiga den, som lämnas till folkskollärarinna på platsen. Om vi nu tänka oss, att löneförhöjningen skulle utgöra för hvarje lärarinna 200 kronor, så blir i första fallet utgiftsökningen 1,600 kronor, i andra fallet 2,000 kronor, och i tredje fallet 2,400 kronor. Och vidare är icke löneförhöjningen lika på alla håll, utan ganska växlande. På ett håll kan förhöjningen för hvarje lärarinna vara 100 kronor, på ett annat 200 kronor och på ett tredje 300 kronor. I anförda fall, som jag nyss nämnde, skulle sålunda utgiftsökningen

i första fallet gå till 800 kronor, i andra fallet till 1,600 kronor och i tredje fallet 2,400 kronor. Huru skall det under sådana omständigheter gärna vara möjligt att finna några grunder, som man ovikligen måste följa och som kunna tillämpas på alla håll? Jag har velat uttala detta endast för att visa, att, huru gärna jag än ville ställa mig en sådan begäran till efter rättelse, jag för närvarande har svårt att se, huru det skall blifva möjligt.

Angående tilläggsunderstöd åt högre skolor för kvinnlig ungdom och samskolor.
(Forts.)

Jag skall nu nämna några ord för att söka bemöta hvad som yttrades af herr Hammarlund. Han har utgått från, att vissa grunder måste framställas. Men hvad är det som egentligen föreligger här? Det är ju endast, att man anser rättvist, att, när Riksdagen ålagt skolorna att gifva sina lärarinnor en viss minimilön, staten också bör se till, att de därigenom icke få för mycket ökade bördor. Herr Hammarlunds reservation tar endast hänsyn till den af Riksdagen beslutade höjningen i folkskollärarynnornas löner, och detta skulle vara riktigt, om Riksdagen som villkor för åtnjutande af statsunderstöd endast fordrat, att lärarinnorna vid högre flickskolor skulle åtnjuta minst högsta stadgade lön för folkskollärarynnor. Men Riksdagen har gjort lärarinnornas aflöning beroende äfven af kommunernas beslut angående ordinarie folkskollärarynnors löner. Och då synes mig rättvisa och konsekvens fordra, att vid bestämmandet af tilläggsunderstödet storlek hänsyn jämväl tages till de af kommunerna beslutade löner. Nu framhåller reservanten, att åtskilliga kommuner under tiden näst före 1906 ha höjt de ordinarie folkskollärarynnornas löner och att i följd häraf den höjning, som påkallas af Riksdagens beslut 1906, ej i de kommunerna behöfver bli så stor som i andra kommuner och att med tillämpning af öfverstyrelsens beräkningsgrunder skolorna på sådana orter skulle erhålla endast ringa belopp i tilläggsunderstöd samt att detta icke vore rättvist. Men så är icke förhållandet. Om dessa skolor erhålla ersättning för sina ökade utgifter, så komma de att befinna sig i samma ekonomiska ställning som före den af Riksdagen beslutade löneförhöjningen för folkskollärarynnor. Och meningens med tilläggsanslaget är ju just att försätta skolorna i sådan ställning, att det icke blir sämre för dem, än det var förut. Om före denna tidpunkt den ena skolan på grund af kommunernas frikostighet mot sina folkskollärarynnor befunnit sig i ett ogynnsammare läge än en annan, så beror detta på förhållanden, som ej kunna eller böra rättas genom det nu ifrågasatta tilläggsunderstödet. Det förnämsta skälet mot reservationen är, att skolorna skulle erhålla alltför liten ersättning för de ökade utgifter, som de utan sitt eget förvållande och alldeles opåräknadt få vidkännas, om de skola ställa sig Riksdagens föreskrift angående lärarinnornas aflöning till efter rättelse.

Herr Hammarlund har mycket vidlyftigt polemiserat mot öfverstyrelsens förslag till grunder, såsom om äfven Kungl. Maj:t accep-

Angående
tilläggsunder-
stöd åt högre
skolor för
kvinnlig ung-
dom och sam-
skolor.
(Forts.)

terat dessa grunder, men det är ett fullkomligt misstag. Det har Kungl. Maj:t icke gjort. Jag ber att få hänvisa till hvad som står på sidan 320: »Öfverstyrelsen har ansett, att en likartad begränsning af tilläggsunderstödet belopp borde fastställas. Öfverstyrelsen föreslår i detta hänseende, att ökningen af statsunderstödet icke skulle få öfverstiga 10 kronor för hvarje lärjunge i klasser öfver de förberedande, och att totala ökningen icke skulle för någon skola få uppgå till högre belopp än 2,500 kr. Detta öfverstyrelsens förslag anser jag mig af flera skäl icke böra biträda.»

Kungl. Maj:t har sålunda icke ställt sig solidarisk med öfverstyrelsen, utan har tvärtom tydligt framhållit, att det är omöjligt att fastställa några grunder, och Kungl. Maj:t önskar att få ha mera fria händer i afseende på dessa tilläggsunderstöd. Vore det meningen, att de skulle gälla för en lång framtid, då skulle jag icke säga så mycket om denna fordran på bestämda grunder. Men då det icke gäller mer än två år, så synes det mig mindre behöfligt. Det är alldeles klart, att vid pröfningen af skolornas begäran om hjälp Kungl. Maj:t kommer att taga hänsyn till de olika förhållanden på olika orter och att icke i något fall gå längre, än att den verkliga ökningen i skolornas kostnad blir ersatt, såvida sådant låter sig göra, och att sålunda ersättningen blir rättvisare, än som skulle kunna äga rum vare sig enligt öfverstyrelsens eller herr Hammarlunds förslag.

I öfrigt vill jag framhålla, att jag fullständigt instämmer i det uttalande, som gjorts dels af motionären herr Johansson i Jönköping i hans motion och dels i statsutskottets uttalande angående behöfligheten af att det blir en större planmässighet i afseende på understöden såväl åt privata läroverk i allmänhet som åt flick- och samskolor. Och hvad på mig ankommer lofvar jag, att jag skall försöka att på alla sätt ställa mig de uttalade önskemålen till efter rättelse.

Jag hemställer, herr talman, att, då Första Kammaren redan fattat beslut i öfverensstämmelse med utskottets förslag, äfven denna kammare måtte bifalla detsamma.

Herr Johansson i Jönköping: Herr talman, mina herrar! Jag skall icke närmare ingå på den fråga, som hittills utgjort föremål för debatten vid behandlingen af denna punkt. Öfverstyrelsen har framställt ett förslag, som enligt dess mening borde tillämpas vid fördelningen af de anslag, som det här är fråga om. Detta förslag har icke vunnit Kungl. Maj:ts godkännande, icke utskottsmajoritetens och icke reservantens. Sedan har herr Hammarlund framställt ett annat förslag, men icke heller detta vinner som det tyckes, Kungl. Maj:ts godkännande och icke heller utskottets. Jag tror också för min del, att det är klokast, att kammaren lämnar frågan i Kungl. Maj:ts händer. Ty ehuru jag

i början var benägen att sluta mig till herr Hammarlunds mening, finner jag vid närmare öfvervägande, att äfven de grunder, som han föreslår, i tillämpningen skulle stöta på åtskilliga svårigheter och oegentligheter. Detta förhållande, att man icke kan finna på lämpliga grunder för det nu ifrågavarande anslagets fördelning, synes emellertid antyda, att något är på tok med systemet i det hela för fördelningen af anslagsmedlen till de enskilda skolorna, och detta är enligt min uppfattning fallet så till vida, att de grunder, som hittills tillämpats för fördelningen af statsverkets anslag för omförmälda ändamål, icke äro lämpliga. Om dessa grunder i och för sig varit lämpliga, så skulle de utan tvifvel kunnat tillämpas äfven vid fördelningen af det nu ifrågavarande tilläggsanslaget. Men de äro enligt min uppfattning icke lämpliga och leda icke till rättvis fördelning af förevarande anslagsmedel öfver hufvud. Nu utgår den treårsperiod, för hvilken anslag till högre flickskolor beviljats, med nästkommande år, och när detta anslag nästa år förelägges Riksdagen till pröfning, skall nytt beslut fattas beträffande de grunder, efter hvilka anslaget skall fördelas. Jag finner mig under sådana omständigheter föranlåten att till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet rikta en vädjan att taga under öfvervägande, huruvida icke nästa år en framställning från Kungl. Maj:ts sida kunde göras och förslag framläggas om bättre och mera ändamålsenliga grunder för fördelningen af anslagsmedlen till de högre flickskolorna. Jag hade tillfälle att för icke länge sedan bevista ett möte af ombud från landets högre flickskolor och fann då, hvad jag också förut trodde mig veta, nämligen att det icke rädde belåtenhet med de i detta afseende hittills tillämpade grundsatserna. Särskildt framhölls, att större hänsyn borde tagas till antalet faktiskt anställda lärarinnor och antalet klassafdelningar. Jag vill icke säga, att antalet klassafdelningar bör utgöra enda grunden för anslagets fördelning, men jag är öfvertygad om, att denna omständighet — klassafdelningarnas antal — bör i någon mån vara bestämmande för medlens fördelning. Nu skola medlen fördelas efter sådana grunder, att statsunderstöd till hvarje skola får utgå med högst 45 kronor för hvar och en af skolans lärjungar i klasserna öfver de förberedande, dock högst 4,500 kr. För hvarje lärjunge erhåller skolan således i regeln ett belopp af 45 kr., om antalet lärjungar icke öfverstiger 100; om nu en skola har t. ex. 80 lärjungar, blir understödet alltså 80×45 kr. = 3,600 kr. Men en dylik skola har nästan lika stora utgifter som den, hvilken har 100 lärjungar. Det behöfves nämligen i båda fallen lärarekrafter för samtliga klasser, och om båda skolorna äro fördelade i åtta klasser, behöfvas således i hvarje skola åtta olika klassrum och samma antal lärarinnor. Men inkomsterna bli högst olika, ty den mindre skolan får ej blott ett mindre statsanslag, utan äfven mindre inkomst genom terminsafgifter. I dylika fall synes mig

Angående tilläggsunderstöd åt högre skolor för kvinnlig ungdom och samskolor.
(Forts.)

Angående statsunderstödet i högre grad, än nu är fallet, böra afpassas efter tilläggsunderstödet verkliga behofvet.

Det är denna omständighet jag velat påpeka, och jag tillåter mig uttrycka den förhoppning, att den vid utarbetandet af grunder för kvinnlig ungdom och samfundsskolor. beaktad.

(Forts.)

Herr Hammarlund: Herr statsrådet och chefen för eklestistikdepartementet sade, att jag i min reservation hade resonerat så, som om Kungl. Maj:t skulle hafva godkänt de af öfverstyrelsen föreslagna grunderna, men att Kungl. Maj:t icke hade gjort detta. Påståendet är riktigt i fråga om det af öfverstyrelsen föreslagna beloppet af 10 kr. per lärjunge samt 2,500 kr. per skola. Emot dessa grunder har herr statsrådet och chefen för eklestistikdepartementet opponerat sig, men hvad angår den frågan, huru mycket som skulle beräknas för hvarje lärarekraft, har statsrådet uttryckligen förklarat sig vara ense med öfverstyrelsen. Det heter i den kungl. propositionen (n:r 82) sid. 21 följande: »I fråga om aflönningens förhöjning är jag ense med öfverstyrelsen därutinnan, att man ej bör utgå från de löneförhöjningar, som skolorna från och med år 1907 vore nödsakade att gifva sina lärarinnor på grund af folkskollärarinnornas ökade löner, utan att i stället för hvarje lärarinnetjänst med normal tjänstgöring bör beräknas så stor löneförhöjning, som svarar mot skillnaden mellan minimiaflönningen för ordinarie folkskollärarinna å orten år 1906 och år 1907.»

Herr statsrådet anmärkte vidare, att den beräkningsgrund, som jag hade uppställt, kunde vara riktig, om komuner endast beviljat den af Riksdagen fastställda minimilönen för folkskollärarinna, men då Riksdagen fastställt som villkor, att lönen skall vara minst densamma som den till folkskollärarinna inom samma kommun för åtta månaders tjänstgöring bestämda lägsta aflönning med inberäkning af naturaförmåner, vore det icke rimligt att begränsa sig på det sätt, som jag föreslagit. Nu vill jag häremot frambålla, att, såvidt jag vet, det väl knappast finnes någon stad, som ger sina folkskollärarinnor i första lönegraden mer än minimilönen. Jag kan nu icke erinra mig någon sådan, åtminstone är det icke fallet med Stockholm, ty i Stockholm hafva folkskollärarinnor i första lönegraden endast lagstadgad minimilön samt dessutom ersättning för naturaförmåner, hvilka senare för 1906 beräknades till ganska låga belopp, men nu blifvit höjda till deras verkliga värden. Äfven om Riksdagen icke år 1906 hade beslutat en höjning af lärarinnelönen, hade Stockholms stad blifvit nödsakad att på grund af de stegrade hyrorna höja ersättningen för naturaförmånerna. Nu har man i Stockholm höjt ersättningen för bostad från 400 till 550 kr. och för bränsle från 85 till 100 kr.: sålunda sammanlagdt 165 kronors förhöjning på naturaförmånerna. Detta skulle Stockholms stad

hafva kommit att besluta, oafsedt löneförhöjningen. Men hade det manne då kommit i fråga att gifva flickskolorna ersättning, därför att vi här i Stockholm nödgats höja ersättningen för naturaförmånerna? Jag tviflar därpå. Nu står det här i öfverstyrelsens tabell, att folkskollärarinnelönen i Stockholm är höjd med 365 kr., men i verkligheten är den ej höjd med mer än den af Riksdagen beslutade summan af 200 kr., ty de 165 kronorna utgöra en förhöjning i ersättningen för bostad och vedbrand, som lärarinnorna enligt lag äro berättigade att få. Kommunen får icke någon högre ersättning af staten för dessa naturaförmåner, men flickläroverken däremot skulle på grund därpå, att kommunerna höjt ersättningen för dessa förmåner, af staten få ersättning. Det är ju att slå in på en alldeles ny väg och tillförsäkra de privata skolorna ett dyrortstillägg, utgående som ersättning för bostad och vedbrand, under det för lärarepersonalen vid kommunens folkskolor icke skulle utgå någon sådan ersättning.

Angående tilläggsunderstöd åt högre skolor för kvinnlig ungdom och samskolor.
(Forts.)

Vidare sade herr statsrådet, att flickskolorna skulle erhålla en alltför liten ersättning, om de endast skulle få beräkna den efter dessa 200 kr. Ja, det är just beroende på den principfrågan, huruvida de äfven skola hafva bidrag för lärarinnornas naturaförmåner. Jag har alltid trott, att, då Riksdagen uppställde det villkoret, att skolorna skola gifva sina lärarinnor samma lön som utgår för kommunens folkskollärarinnor, Riksdagen då icke tänkte sig, att staten skulle bidraga till lärarinnornas naturaförmåner, utan att flickskolorna liksom kommunerna skulle af egna medel gifva lärarinnorna antingen bostad in natura eller också en ersättning, som motsvarar den bostad, som anses vara tillräcklig för en folkskollärarinna på orten.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Persson i Tällberg: Herr talman! Herr Hammarlund började sitt första anförande med att säga, att han ville se frågan ur statens och rättvisans synpunkt. Ja, det har också utskottet velat göra, men det har velat se den icke endast ur statens, utan äfven ur skolornas rättvisa synpunkt. Nu har herr Hammarlund, som han så många gånger redan inom utskottet och särskildt på vederbörande afdelning gjort, framställt en jämförelse mellan sitt förslag och öfverstyrelsens förslag, men ecklesiastikministern har ju på det mest briljanta sätt vederlagt honom och erinrat därom, att Kungl. Maj:t icke har framlagt öfverstyrelsens förslag, och då tycker jag, att det är ett lönlöst arbete att göra en jämförelse mellan dessa båda förslag. Det är vidare just för att vinna rättvisa vid fördelningen, som utskottet har ansett det vara tryggare att öfverlämna denna fråga åt Kungl. Maj:t än att öfverlämna den ensamt åt herr Hammarlund, huru kunnig han än må vara i dessa stycken.

Angående tilläggsunder- Jag skall ej försöka att här vederlägga herr Hammarlund, ty jag har försökt det inom afdelningen, och det har ej lyckats mig. stöd åt högre Jag vill därför ej upprepa något af de skäl, som jag där anfört skolor för kvinnlig ung- mot hans ståndpunkt. Jag vill endast säga, att det är så mycket dom och sam- hamradt på denna fråga, att jag tycker, att vi nu gärna kunna skolor. fatta beslut i densamma, och därför, herr talman, skall jag be att (Forts.) få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr *Anderson* i Hasselbol instämde häruti.

Härmed var öfverläggningen slutad. Efter af herr talmannen gifna propositioner å de därunder gjorda yrkandena blef utskottets hemställan af kammaren bifallen.

Punkterna 87—95.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Angående folkskoleseminarium i Luleå.

Punkten 96, angående anslag till ett folkskollärarseminarium i Luleå m. m.

Kungl. Maj:t hade föreslagit Riksdagen att dels till uppförande, i hufvudsaklig öfverensstämmelse med uppgjorda ritningar, af erforderliga byggnader för ett folkskollärarseminarium i Luleå samt anskaffande af inventarier för seminariet bevilja ett anslag af 261,800 kronor och däraf på extra stat för år 1908 anvisa ett belopp af 100,000 kronor, dels ock för byggnande af verksamheten vid nämnda seminarium vid början af höstterminen 1907 och uppehållande af undervisningen vid seminariet under samma termin äfvensom vår- och höstterminerna 1908 på extra stat för 1908 anvisa ett belopp af 21,080 kronor.

I sammanhang härmed hade utskottet till behandling förehaft en inom Andra Kammaren väckt motion, n:o 51, af herr *E. Hammarlund*, som hemställt, att Riksdagen måtte besluta, att, med bifall i öfrigt till Kungl. Maj:ts proposition angående inrättande af ett nytt folkskollärarseminarium i Luleå, det nya seminariet försöksvis skulle organiseras såsom samskola, och att sålunda såväl manliga som kvinnliga elever där skulle mottagas.

Utskottet hemställde:

a) att Kungl. Maj:ts förevarande framställning icke måtte för närvarande af Riksdagen bifallas, samt

b) att i följd häraf herr Hammarlunds motion icke måtte till någon Riksdagens vidare åtgärd föranleda.

Beträffande denna punkt hade emellertid afgifvits reservation af herrar *Hammarlund*, *Starbäck* och *Wiklund*, hvilka ansett, att utskottet bort hemställa:

*Angående
folkskoleseminarium
i Luleå.
(Forts.)*

a) att Kungl. Maj:ts förslag om anvisande af medel för uppförande af erforderliga byggnader för ett folkskoleseminarium i Luleå icke för närvarande måtte af Riksdagen bifallas;

b) att Riksdagen måtte, för begynnande af seminarieundervisning i Luleå vid början af höstterminen 1907 och uppehållande af undervisningen under samma termin äfvensom vår- och höstterminerna 1908, under förutsättning att Kungl. Maj:t kunde med Luleå stad träffa öfverenskommelse om tillhandahållande af nödiga lokaler för ändamålet, på extra stat för år 1908 anvisa ett belopp af 21,080 kronor; samt

c) besluta, att den provisoriska undervisning, som sålunda kunde komma till stånd, skulle ordnas såsom samundervisning för manliga och kvinnliga elever.

Efter uppläsandet af utskottets hemställan lämnades på begäran ordet till:

Herr Hammarlund: Herr talman! Vid behandlingen af denna fråga inom utskottet var man allmänt ense om behovet af ett nytt folkskoleseminarium för det nordligaste Norrland. Man var också ense därom, att Luleå var den lämpligaste platsen för det samma. Beträffande själfva seminariebyggnaden ansåg utskottet sig böra hänskjuta ritningarna till seminariekommittén för att inhämta dess yttrande. Efter den kritik, som denna ägnat dessa ritningar, och hvilken kritik förekommer här i utskottets utlåtande, så kunde det ju ej gärna komma i fråga, att vi nu skulle omedelbart tillstyrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag rörande byggnaden. På den grund stannade utskottets majoritet vid att för närvarande helt och hållet afstyrka det förevarande förslaget.

Det finnes emellertid några reservanter anmälda i denna punkt, och dessa hafva ansett, att om man är ense om, att det behöfves ett seminarium, och att detta skall ligga i Luleå, det ju kunde vara skäl att bevilja det belopp, som Kungl. Maj:t begärt för att provisoriskt låta seminariet börja redan med höstterminen 1907 uti lokaler, som skulle provisoriskt anordnas af stadsfullmäktige i Luleå. Men om denna undervisning skulle börja redan innan Riksdagen fattat beslut om seminariebyggnaden, komme gifvetvis denna undervisning i provisoriska lokaler att fortgå ett år längre, än om byggnaden nu omedelbart kunde beslutas. Då beror det på, huruvida stadsfullmäktige i Luleå vilja göra denna uppoffring, Reservanterna hafva trott, att det för Luleå stad skulle vara af ett så stort intresse att få detta seminarium, att de skulle komma att

Angående
folkskolese-
minarium
i Luleå.
(Forts.)

vilja göra en dylik uppoffring, och därför hafva vi föreslagit, att Riksdagen måtte bevilja detta anslag af 21,080 kr., för att undervisningen må kunna börja, under förutsättning, att Kungl. Maj:t kan med Luleå stad träffa öfverenskommelse om tillhandahållande af nödiga lokaler för ändamålet. Och i motiveringen är det uttryckligen framhållet, att stadsfullmäktige, naturligen kostnadsfritt, skola anskaffa dessa lokaler. Vi hafva sålunda i likhet med öfriga utskottsledamöter afstyrkt det föreliggande förslaget om en seminariebyggnad, men vi hafva tillstyrkt, att Riksdagen måtte bevilja 21,080 kr., för att seminariets verksamhet måtte kunna börja redan instundande höst. Därigenom vinner man ju så mycket, att man får elever utexaminerade ett år tidigare, än hvad eljest skulle blifva fallet. Det rådar lärarebrist i vårt land, och särskilt gör sig denna brist gällande i Norrland. Då är det väl af ganska stor vikt, att man sätter seminariet i gång redan nu, så att man med det snaraste kan få någon lättnad i denna lärarebrist.

Men om man nu skulle vara med om detta och besluta, att undervisningen skall börja trots det, att man ej nu bestämmer sig för en seminariebyggnad, så uppstår frågan, hur denna undervisning skall ordnas. Domkapitlet har uttalat, att det kunde vara lämpligt att göra ett försök med samundervisning med seminariet. Rektor Sundén, som blifvit hörd i ämnet, har haft en liknande mening och hänvisat till de gynnsamma erfarenheter, som i utlandet vunnits i fråga om samundervisning vid seminarierna. Men Kungl. Maj:t vill hafva ett manligt seminarium. Jag ansåg det önskligt, att den frågan kunde komma på tal inom utskottet, och väckte därför en motion i saken. De ledamöter af utskottet, som reserverat sig och tillstyrkt anslag till påbörjande af undervisningen vid seminariet, hafva tillika velat, att man skulle uttala sig för att den provisoriska undervisning, som kunde komma till stånd, skulle ordnas såsom samundervisning, alltså för både manliga och kvinnliga elever.

Detta har ansetts önskligt särskildt med hänsyn till att man därigenom har full garanti för att tilloppet af elever till seminariet blir tillräckligt. Där uppe i det nordligaste Norrland äro ju arbetspriserna ganska höga; de unge männen få bra betaldt vid sågverk, bergverk och industriella anläggningar. Det kan då befaras, att de icke vilja ge sig in vid ett seminarium och där ofra fyra år af sin tid för att därefter mottaga en befattning med ganska låg aflöning. Om man däremot lämnade tillträde till detta seminarium äfven åt unga kvinnor, hade man full garanti för, att elever icke skulle komma att tryta. Såsom i min motion påpekats, skulle samundervisningen anses såsom ett försök. Längre fram har man ju vunnit erfarenhet, huruvida antalet manliga elever blefve tillräckligt och huruvida några olägenheter visade sig, och man kunde

då, om så funnes önskligt, ordna seminariet enbart för manliga elever.

Jag förordar alltså den reservation, som jag, jämte herrar Starbäck och Wiklund hafva afgifvit vid denna punkt. Jag ber att få nämna, att denna reservation i momenten a) och b) redan blifvit antagen af Första Kammaren. Då jag tror, att Andra Kammarens intresse för folkundervisningen i dessa nordliga trakter icke är mindre än Första Kammarens, så vågar jag hoppas, att äfven denna kammare skall stödja det förevarande förslaget.

Med afseende å momentet c) har Första Kammaren däremot icke godkänt reservationen. Men om Andra Kammaren ställer sig på reservanternas sida, d. v. s. delar den uppfattning, som uttalats af domkapitlet i Luleå, så finnes intet, som hindrar, att denna kammare uttalar sig i dylik riktning. Det kan ju tänkas, att en sammanjämkning kommer till stånd. Eller ock förfaller denna fråga; då står uttalandet som en opinionsyttring, och Kungl. Maj:t har friare händer att ordna frågan om samundervisning vid seminariet.

Jag hemställer alltså om rent bifall till samtliga tre punkter i den af mig med flere framställda reservationen.

Häruti instämde herr *Wiklund*.

Herr Berglund: Herr talman, mina herrar! Det skulle icke förvåna mig, om många af herrarne här från mellersta och södra Sverige skulle anse, att man får göra allt för stora uppoffringar för Norrland, och att allt för många och stora kraf framkomma från denna landsdel. Vi norrlänningar erkänna ju också tacksamt de stora uppoffringar, som Riksdagen gjort för våra bygder; och jag ber, mina herrar, att denna vår känsla icke må inrangeras under Sigurds bekanta definition, att »tacksamhet är en hulpen människas stilla undran, huruvida icke mer är att hämta på samma ställe». Det är emellertid min lifliga öfvertygelse, att dessa uppoffringar skola bära rika frukter såväl materiellt som nationellt.

Två af kulturens allra kraftigaste häfstänger heta kommunikationer och en sund och god folkskoleundervisning. Intet land och ingen nation kunna offra för mycket på folkundervisningen. Den är folkets ryggrad, dess märg och kärna. Alla känna vi den tyske statsmannens ord, att det var den tyske folkskollärarens förtjänst, att Tyskland utgått segrande ur den fruktansvärda kampen med Frankrike. Härvid kan man tillämpa den satsen, att endast det bästa är godt nog för folkets undervisning. Folkundervisningen bör vara vår ögonsten och vårt ögonmärke; genom den skola vi skapa kärlek hos vårt folk för hem och fosterjord; genom den skola vi bestå i kampen, när det gäller; den är nationens högsta skatt, och dess fana måste vi hålla högt.

*Angående
folkskolese-
minarium
i Luleå.
(Forts.)*

*Angående
folkskolese-
minarium
i Luleå.
(Forts)*

Vår nation kan ju också berömma sig af att denna folkundervisning står mycket högt; och dock, mina herrar, offra vi ofantligt mycket mera på den högre undervisningen än på den lägre. Om vi se på senaste tioårsperioden till år 1904, så har staten för den högre undervisningen vid universiteten för hvarje elev en årlig kostnad af ej mindre än 363 kronor; för undervisningen vid elementarskolorna offrar staten på hvarje yngling 216 kronor per år; och för en hvar af folkskolans elever offra vi, mina herrar, 7 kronor och 50 öre om året. Se vi åter på statens och kommunernas sammanlagda utgifter för denna undervisning, så bli siffrorna respektive: 363 kronor, 285 kronor och 27 kronor 10 öre. Vi se sålunda, att en yngling i elementarskolan kostar staten 30 gånger så mycket som en yngling i våra folkskolor. Det är ju icke något ondt att säga härom, äfven om man skulle tycka disproportionen vara väl stor.

Mer än kanske i någon annan del af vårt land gör sig den stora bristen på skolor och lärarekrafter märkbar i öfre Norrland. Det är många orsaker, som härtill medverka: folkets fattigdom, den hastiga materiella utvecklingen, hvarigenom massor af folk komma upp till våra trakter, utan att organen för den andliga utvecklingen, d. v. s. skolorna, hinna att växa i jämbredd med denna folkökning. Detta jämte flera andra förhållanden gör, att bristen på lärare och undervisningsanstalter nu är så trängande.

Mina herrar, jag är personligen ingen beundrare af biskopsinstitutionen; men jag är glad, att vårt stift har haft lyckan att till chef få en man med oomtvistligt nit och intresse för folkskolan. Redan såsom kyrkoherde i Gellivare ådagalade den nuvarande stiftschefen ett ovanligt intresse och nit för folkskolan, och erhöles genom hans initiativ statsanslag till skolor där uppe i de fattigaste lappmarkerna. Det är sålunda icke att undra på, om samme man nu såsom stiftschef, och med den kännedom han har om det trängande behovet af folkbildningsanstalter inom stiftet, har tagit initiativ till det förslag, som nu föreligger beträffande inrättandet af ett nytt folkskolelärareseminarium i Luleå.

Jag skall taga mig friheten att anföra några siffror ur domkapitlets i Luleå skrifvelse, hvilka äro anförda af chefen för ecklesiastikdepartementet i hans yttrande till statsrådsprotokollet: under läsåret 1903—1904 funnos i Luleå stift 53,705 skolpliktiga barn. Af dessa undervisades 10,767, eller endast 20 % af hela barnantalet, i fasta skolor. Det långt öfvervägande antalet undervisades i flyttande folkskolor och i mindre skolor. Antalet af dessa barn var icke mindre än 25,215, alltså i det närmaste 50 % af hela barnantalet. Domkapitlet uppgifver äfven, att icke mindre än 5,177 barn undervisades i hemmet; och herrarna kunna själfva tänka sig, hvad detta skall blifva för en undervisning. Det är ungefär detsamma som ingen undervisning alls; och dock utgöra

«dessa barn nära 10 % af samtliga barnen i stiftet. Äfvenså uppger domkapitlet, att för närvarande behöfvas cirka 300 lärare eller lärarinnor, för att *något så när tillfredsställande* kunna uppehålla folkskoleundervisningen; men hvar skola vi taga dem ifrån?

Seminarierna i Hernösand och Umeå kunna på långt när icke fylla denna brist. I Hernösand ha årligen under de sista åren utexaminerats ungefär 33 elever från Norrbotten och i Hernösand ha år 1903 af 97 sökande endast 27 kunnat mottagas. Däraf kunna herrarne själfva bedöma, hurudana förhållandena äro.

Man invänder då: Ni kunna få lärare söderifrån. Ja, mina herrar, om det vore så väl, men det går icke. Många äro orsakerna härtill — de dyra lefnadskostnaderna, det omilda klimatet och många andra omständigheter göra, att det snarare sker en utvandring *från* Norrland af dessa lärarekrafter än en invandring *till* Norrland. Nej, skola vi kunna fylla bristen, så måste det ske genom orternas egna söner och döttrar, och utan att vi få ett seminarium kunna vi icke göra detta.

Kungl. Maj:t har i statsverkspropositionen begärt 100,000 kronor för att påbörja denna seminariebyggnad i Luleå. Statsutskottet afstyrker detta och afstyrker hufvudsakligen af det skäl att seminariekommittén haft några anmärkningar mot de ritningar till detta seminarium som föreligga. Att dock seminariekommittén icke afsett att stjalpa frågan eller skjuta undan densamma skall jag be att få bevisa med ett par citat ur seminariekommitténs yttrande. Den säger nämligen: »Då kommittén, såsom i det föregående blifvit betonadt, finner den kungl. propositionens framgång inom Riksdagen högeligen önskvärd, är det icke utan en viss tvekan, som kommittén går att för statsutskottet framlägga resultatet af denna granskning. Det vore nämligen enligt kommitténs mening att beklaga, om bristfällighet i byggnadsförslaget skulle föranleda Riksdagen till ett uppskof med det viktiga ärendets afgörande.» Vidare säger samma kommitté: »Af största vikt är emellertid, att frågan så ordnas, att det föreslagna seminariet snarast möjligt kommer till stånd, så att icke hela detta för våra nordliga bygders andliga och nationella odling viktiga ärende blir undanskjutet.»

Mina herrar! Efter statsutskottets afstyrkande finnes väl icke något hopp att i år få detta anslag och kunna påbörja detta nödvändiga arbete. Det måste emellertid göras ju förr dess hellre. Under tiden bli förhållandena allt olidligare. Redan nu sakna i de fasta skolorna 22 lärare föreskrifven kompetens, och i de mindre folk- och småskolorna äro 87 lärare oexaminerade. Luleå stadsfullmäktige, som naturligtvis väl känna och behjarta detta behof, ha förklarat sig villiga att ställa lokaler till seminariets förfogande och ha tillika till tomt för den nya byggnaden anslagit tre stora kvarter, innehållande öfver 31,000 kvadratmeter. Man hade där

*Angående
folkskoleseminarium
i Luleå
(Forts.)*

Angående
folkskolese-
minarium
i Luleå.
(Forts.)

hoppats, att Riksdagen redan detta år skulle anslå medel för påbörjandet af seminariebyggnaden. Nu blir förhållandet ett annat. Staden måste åtaga sig att under ytterligare ett år hålla lokaler för seminarieundervisningen.

Under den förhoppning att Riksdagen nästa år beviljar detta anslag, så att denna nödvändiga och behjärtansvärda sak icke ytterligare må undanskjutas, skall jag, herr talman, be att få yrka bifall till reservanternas förslag om anvisande af 21,080 kronor, så att undervisningen redan denna hösttermin må kunna börjas i Luleå.

I detta anförande instämde herrar *Sædén, Hörnstén, Svensson* i Bondön, *Lundström, Carlsson* i Malmberget, *Kronlund, Andersson* i Baggböle och *Matsson*.

Herr vice talmannen. Herr talman! Af den siste talarens yttrande skulle man snarast få den uppfattningen, att det skulle vara någon, som skulle motsätta sig ett folkskollärareseminariums inrättande i Luleå. Så är emellertid icke förhållandet. Tvärtom äro både myndigheternas utlåtanden och uttalanden från andra håll fullkomligt samstämmiga uti, att ett nytt seminarium bör upprättas i Norrland, samt beträffande platsen därstädes, att den bör vara Luleå. Jag förstår således icke en hel del af det resonemang, som den nästföregående talaren hade inför kammaren.

Meningarna äro emellertid skilda därom, huruvida man bör bifalla Kungl. Maj:ts föreliggande förslag eller icke bifalla det samma. Hvad som gjort statsutskottet betänksamt i det afseendet är i främsta rummet de uttalanden, som gjorts af seminariekommittén. Kommittén har vid granskningen af ritningar m. m. mot inredningen af lokalerna i det nya, tilltänkta seminariet funnit sig böra göra åtskilliga erinringar och anmärkningar, som äro af den beskaffenhet, att det är alldeles omöjligt att icke taga hänsyn till dem. Därför har utskottet, som väl velat främja denna frågas framgång, haft att välja på å ena sidan att ytterligare vädja till Kungl. Maj:t att få dessa af kommittén anmärkta olägenheter afhjälpta och att därefter få från Kungl. Maj:t förvänta snarast möjligt, d. v. s. redan till nästkommande års Riksdag, nytt förslag i ämnet och å andra sidan att gå den väg, som herrar reservanter föreslagit. Om vi nu se till, hvad reservanterna anför, så finna vi, att reservanterna anse, att det skulle vara riktigast att nu bevilja ett visst anslagsbelopp för att ordna undervisningen redan under nästa år, så att således intet uppehåll skulle ske med anordnandet af seminarieundervisningen i Luleå. Reservanterna motivera detta förslag med den lärarebrist, som förefinnes i landet. Ja, det är ett känt förhållande, att det har rådt och råder lärarebrist i landet, men vid detta tillfälle kan det icke undgå hvarken mig

eller mången annan att tänka på, att denna brist icke hade behöft vara så stor, om sådana män som för detta ecklesiastikminister Berg och herr Hammarlund hade velat göra hvad de efter mitt förmenande kunde ha gjort. Ty då hade åtminstone några af de seminarier, som finnas i landet, helt säkert kunnat taga in flera elever än hvad som har varit fallet, och därmed hade bristen på lärarekrafter, det vågar jag bestämdt påstå, icke varit så stor som den nu är, om ens någon sådan förefunnits. Hvad orsaken nu varit till att våra seminarier förut kunnat mottaga mycket fler elever än de för närvarande ha, det vet jag icke. Måhända kan det vara beroende på nya åsikter om det lämpligaste sättet för undervisningens ordnande och att man på den grund minskat antalet elever vid de gamla seminarierna. Men då man sett, att det förestått brist på lärarekrafter, hade man i alla fall enligt min mening bort på något provisoriskt sätt inrätta sig vid de nuvarande seminarierna, så att man icke blifvit utsatt för de svårigheter, som på sista tiden onekligen yppat sig till följd af bristen af folkskol-lärare.

Slutligen vill jag yttra några ord med afseende på den af motionären, herr Hammarlund, ifrågasatta samundervisningen. Kungl. Maj:t anser, att ett försök möjligen kunde och borde göras i det afseendet. Kommittén ställer sig något tveksam, och icke så litet ändå till den saken, då kommittén enligt citat, som återfinnes på sid. 356 i statsutskottets betänkande, yttrar: »Med afseende härpå vill kommittén framhålla sannolikheten af att inom Norrland ett särskildt lärarinneseminarium jämte det i Umeå nu befintliga snart nog skall finnas vara af behovet påkalladt och att nödvändigheten af ett sådant seminariums upprättande icke lämpligen förebygges genom anordnande af ett samseminarium just i den del af landet, där ett lärarinneseminarium redan finnes. Skall därför det nu föreslagna seminariet i Luleå afses för både manliga och kvinnliga lärjungar, så synes egenskapen af samskola böra tilldelas det endast såsom en öfvergångsform och såsom ett försök till vinnande af erfarenhet om samseminariers lämplighet inom vårt land.» Jag vågar icke ställa upp min egen åsikt gentemot vare sig den ärade motionärens än mindre gentemot Kungl. Maj:ts. Jag vill endast uttala som min åsikt om denna samundervisning vid seminarierna, att jag icke anser, att en sådan kan vara lämplig. Skälen för denna min uppfattning äro många och delvis af sådan art, att jag icke vill här beröra dem. Jag vill endast påpeka en omständighet, nämligen den ålder, i hvilken eleverna befinna sig vid inträdet i ett seminarium.

Åtskilligt kunde nog vara att i öfrigt tillägga, men det vill förefalla mig, som om det skulle vara klart för samtliga kammarrens ledamöter, när de se den välvilliga motivering, som utskottet har gifvit åt sin hemställan, och som går ut på, att Kungl. Maj:t

*Angående
folkskoleseminarium
i Luleå.
(Forts.)*

Angående
folkskolese-
minarium
i Luleå.
(Forts.)

icke skall låta detta ärende fördröjas utöfver hvad som högst nödvändigt är, och att man därför förväntar, att Kungl. Maj:t redan till nästa Riksdag skall komma in med nytt förslag, att goda skäl tala för bifall till utskottets förslag. Mot utskottets motivering gör jag den anmärkningen, att äfven utskottet har låtit framskymta möjligheten af att man kunde försöka sig på, huruvida det vore lämpligt med samundervisning. Den delen af utskottets motivering ber jag för min del att få uttala mig emot, men i öfrigt yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Herr Pehrsson i Österby: Herr talman, mina herrar! Den siste ärade talaren har påpekat, huru alla, som yttrat sig i denna fråga, äro eniga om både behofvet af och platsen för det seminarium, som här är föreslaget. Han har däremot icke gifvit sig in på, hvad som dock är det egentliga i denna fråga för närvarande. nämligen huruvida undervisningen skall få börja redan under det läsår, som kommer, eller skall skjutas upp ett år. Han har vidare talat om, att den lärarebrist, som företinnes, icke *behöft* vara så stor. Jag vill nu icke alls inlåta mig på den saken utan vill endast betona, att sålunda äfven från statsutskottshåll har erkänts, att lärarebristen verkligen är betydande. Där uppe kommer lärarebristen att kännas på ett helt annat sätt än för oss här nere i landet, och en ärad talare på norrlandsbänken har framdragit siffror, som till fullo belysa detta. Hvad som däremot på sina håll skulle kunna tala emot detta förslag, synes vara, att man vill föra in samskoleidén vid detta seminarium. Utan att för närvarande vilja göra annat yrkande än som gjorts af herr Hammarlund, hemställer jag likväl till alla dem, för hvilka hufvudsaken är att få skolan till stånd så fort som möjligt, huruvida man icke, då frågan om samskoleundervisningen redan är fallen i Första Kammaren, bör låta denna punkt utgå ur beslutet, för att icke till äfventyrs komma frågan att falla, då det väl kan vara tvifvelaktigt, huruvida gemensam votering kan sättas i fråga, om kamrarne stanna i olika beslut med afseende på punkt c.

Det är en synpunkt som icke hittills framhållits, som jag här skulle vilja lägga herrarne på hjärtat, och det är sammanhanget mellan denna skolfråga och frågan om svenskhetens bevarande i de nordligaste delarne i vårt land, i finnbygderna. Skolan har nämligen däruppe både en offensiv och defensiv uppgift. Herrarne veta säkerligen, att det finska språket har en ganska stor benägenhet att tränga sig längre och längre söderut. Chefen för Luleå stift har påvisat, hurusom det händer ganska ofta, att en by, som förut varit helt svenskspråkig, efter tvenne generationer blifvit finskspråkig. Därför gäller det här att sätta en damm mot finskhetens nedträngande, liksom också skolan har den offensiva uppgiften att sprida svensk kultur uppe i de egentliga finnbygderna.

Detta sammanhänger med denna seminariefråga, emedan skolan i de svensktalande trakterna nu med finnbygderna måste dela de lärare, som egentligen äro afsedda för dessa bygder. Det går nämligen en strömning söderut äfven bland lärarekåren. Nu äro i själfva verket de nordligare trakterna bättre tillgodosedda i skolafseende än de sydliga trakterna inom Luleå stift äro. Genom att fördröja denna förstärkning af lärarekrafter, som vi hoppas få genom inrättandet af ett nytt seminarium, måste denna fördelning kännas äfven i de nordligare trakterna. Skolans betydelse och inflytande i det af mig påpekade hänseendet skulle sålunda komma att förminska. Jag vill härtill lägga, att bland den finska befolkningen för närvarande förefinnes en liflig önskan att få svenska skolor; den börjar att känna sig som ett med det svenska fosterlandet, och de olika byarna täfla sins emellan att få skolor dit förlagda. Verkliga skäl synas föreligga för att vi nu också så mycket som möjligt begagna oss af denna stämning. Det är ju en riksangelägenhet, att svensk kultur sprides där uppe, och genom inrättandet af skolor befästes och värnas bäst den svenska kulturen. Från denna synpunkt är det som jag ser saken. Det synes mig ganska viktigt, om vi ett år tidigare kunna få ut 25 lärare för att fylla en lucka i den stora brist på 300 lärare, som finnes inom Luleå stift, och jag ber därför att få tillstyrka den af herr Hammarlund med flera afgifna reservationen.

*Angående
folkskoleseminarium
i Luleå.
(Forts.)*

Herr Persson i Tällberg: Först ber jag att få konstatera, att den argumentering, som, om jag så får uttrycka mig, gjorts både på längden och djupet till förmån för inrättandet af ett folkskoleseminarium i Luleå, den argumenteringen träffar icke alls utskottets förevarande hemställan. Ty behovet af ett seminarium har ingen förnekat, utan det är endast rörande de förberedande åtgärder, som skulle vidtagas, hvarom någon skiljaktighet här råder. Nu säger herr Hammarlund i sitt anförande, att det varit af intresse för folkundervisningen som hans förslag kommit fram, och herr Berglund säger, att det icke skulle förvåna honom, om representanterna för södra och mellersta Sverige tyckte, att staten gjort alltför stora uppoffringar för Norrland. Nej, herr Berglund, detta är icke alls skälet, hvarför vi afstyrkt Kungl. Maj:ts förslag utan snarare raka motsatsen. Skälet är icke alls det, att vi tyckt, att vi skulle göra för stora uppoffringar genom ett bifall till Kungl. Maj:ts förslag, utan det, att när seminariekommittén påvisat, att Kungl. Maj:ts förslag icke skulle kunna tillgodose ett så fullständigt seminarium där uppe som kommittén funnit nödvändigt, ansågo vi oss icke kunna tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag. Om jag icke fäste så stort afseende vid hvad seminariekommittén yttrat i sitt utlåtande, på samma gång jag dock vill säga, att jag icke är absolut beredd att acceptera allt hvad denna kommitté sagt, skulle

*Angående
folkskolese-
minarium
i Luleå.
(Forts.)*

jag, därest man ville nöja sig med Kungl. Maj:ts förslag, vara den förste att rösta för detsamma. Det är möjligt, att utskottet tillstyrkt ett sådant förslag som seminariekommittén förordat, därest detta varit ett fullständigt förslag, hvilket emellertid ingalunda var fallet. Vissa erinringar gjordes mot Kungl. Maj:ts ritningar och kostnadsförslag, men seminariekommittén hade icke alls framlagt hvarken ritningar eller kostnadsförslag, hvarför det således i detta hänseende icke fanns någonting att bedöma. Man kunde icke säga, huru det skulle komma att se ut eller huru mycket det komme att kosta. Ett hade vi emellertid klart för oss och det var, att med den summa Kungl. Maj:t föreslagit det icke vore möjligt att få till stånd ett seminarium, som skulle motsvara tidens kraf och allra minst de kraf, som i en snar framtid med fog skola komma att ställas på ett folkskolelärareseminarium. Det är sålunda af ren välvilja mot Luleå distrikt som utskottet afstyrkt Kungl. Maj:ts förslag.

Hvad herr Hammarlunds motion beträffar, har jag en helt annan uppfattning än vice talmannen. Jag skulle anse det olyckligt om denna kammare bifölle det förslag som Första Kammaren bifallit. Den omständigheten att Första Kammaren tagit bort våra uttalanden, såväl reservanternas som utskottets därom, att man försöksvis skulle inrätta detta seminarium som samskola, detta är för mig ett ytterligare skäl att icke bifalla reservanternas hemställan härutinnan. Ja, nu säger man, att det är så brådskande, att man för vinnande af ett års tid skulle hemställa hos stadsfullmäktige i Luleå om upplåtande af lokaler, så att undervisningen redan nästa år får börja. Men jag vill fästa herrar reservanternas uppmärksamhet på, att reservationen äfven i detta afseende innehåller en betänkelig lucka, som kommer att göra, att staten — och vi få väl se på statens bästa på samma gång som vi vilja tillgodose öfre Norrlands — skulle kunna råka ut för ganska afsevärda utgifter, om reservanternas förslag bifölles. Ty ingen kan inbilla sig, att en seminariebyggnad, hvars uppförande beslutes af 1908 års Riksdag, kan blifva färdig under år 1908 utan därför lärar väl erfordras två eller tre år. Men reservanternas förslag omfattar endast tiden till och med 1908. Ut reservationen heter det nämligen i mom. b) att Riksdagen må, för begynnande af seminarieundervisning i Luleå vid början af höstterminen 1907 och uppehållande af undervisningen under samma termin äfvensom vår- och höstterminerna 1908, under förutsättning att Kungl. Maj:t kan med Luleå stad träffa öfverenskommelse om tillhandahållande af nödiga lokaler för ändamålet etc.

Sålunda skulle träffas en öfverenskommelse med Luleå stad, men Kungl. Maj:t får icke fullmakt att träffa öfverenskommelse längre än intill 1908 års slut, och sedan är Luleå stad befriad från sin skyldighet att upplåta lokaler för seminariet. Förutom

det nya däruti, att Riksdagen på förhand skulle binda sig vid ett förslag, om hvars kostnad och utsträckning vi icke hafva någon aning, vidlåder också den defekten reservanternas förslag, att Luleå stad skulle befrias från sin skyldighet med 1908 års utgång. Nu kan man säga, att en öfverenskommelse med staden kan träffas på längre tid. Ja, detta är ju möjligt, men, om så sker, är det icke reservanternas förtjänst. Vore det då icke bättre att vi uppsköte frågans afgörande ännu ett år, så att man finge ett fullständigt förslag framlagdt och frågan i sin helhet finge bedömas, i all synnerhet som jag anser, att detta seminarium icke på långa vägar lärer blifva till den nytta, som det skulle bli, om det försöksvis inrättades som samskola.

Det synes mig därför, herr talman, som om alla skäl talade för bifall till utskottets hemställan, till hvilken jag sålunda tillåter mig att yrka bifall.

Herr *Ström* instämde häruti.

Herr Berg i Stockholm: Herr talman! Som af föreliggande betänkande framgår, har jag haft tillfälle att redan förut yttra mig i denna fråga. Enligt hvad som upplyses på sidan 355, har Kungl. Maj:t på framställning af statsutskottet anbefallt den s. k. seminariekommittén att afgifva yttrande öfver förslaget om en seminariebyggnad i Luleå. Deenna befallning beslöts af Kungl. Maj:t den 19 april, och eftersom yttrandet skulle afgifvas skynsamast, gjordes det färdigt till den 24 i samma månad, detta ehuru tre af kommitténs medlemmar tillika voro medlemmar af Riksdagen och särskilda utskottet n:o 1. Betänkandet finnes fullständigt intaget här i statsutskottets utlåtande. Efter en, som jag tror, mycket ingående och omsorgsfull granskning af de uppgjorda byggnadsritningarna har kommittén icke kunnat undgå att komma till det resultat, som återfinnes på sidan 370, nämligen, att om nämnda ritningar i oförändradt skick skulle lända till efterrättelse, komme detta för en lång framtid att hämma det nya seminariet i dess verksamhet. Granskningen visade nämligen, att nödiga lokaler saknades för den naturvetenskapliga undervisningen, för seminariebiblioteket och dess begagnande, för öfningsskola, för slöjdundervisningens lämpliga ordnande, för undervisningsmaterialens ändamålsenliga förvarande, för inrättande af möjligen behöfliga parallellklasser o. s. v.

Med anledning af herr Daniel Perssons anförande vill jag betona, att det säger sig naturligen själf, att seminariekommittén icke kunnat under den ytterst korta tid, den hade till sitt förfogande, uppgöra nya ritningar och kostnadsförslag, hvartill den dessutom saknade resurser.

Hvad nu önskvärdheten af den nya seminariebyggnaden beträffar, har kommittén, hvilket redan herr Berglund betonat, mycket

*Angående
folkskolene-
minarium
i Luleå.
(Forts.)*

*Angående
folkskolese-
minarium
i Luleå.
(Forts.)*

starkt och i full öfverensstämmelse med Kungl. Maj:t och äfven med utskottet framhållit, att det vore ett trängande behof att seminariet ju förr dess hellre komme i verksambhet och om möjligt redan från början af nästkommande läsår, och kommittén slutar sitt yttrande med att uttala, att den anser det vara af största vikt, att frågan så ordnas, att det föreslagna seminariet snarast möjligt kommer till stånd, så att icke hela detta för våra nordliga bygders andliga och nationella odling viktiga ärende blir undanskjutet.

För min del ansluter jag mig fullständigt till detta uttalande af kommittén. Det är af många skäl och icke minst af de nationella skäl, hvilka herr Pehrsson i Österby närmare utvecklat och som jag därför icke ytterligare behöfver ingå på, af yttersta vikt att folkundervisningen i våra nordliga gränstrakter snarast möjligt erhåller en kraftig uppräckning. För närvarande ligger dess värre folkundervisningen i Västerbottens och Norrbottens län jämförelsevis sorgligt nere, särskildt af den anledning att dessa trakter lida af en mycket stor brist på kompetenta lärarekrafter. Till stöd för detta mitt påstående skall jag be att få lämna några uppgifter. Under det senaste år, för hvilket statistik föreligger i detta afseende, nämligen år 1904, fanns i Norrbottens län 385 folkskolor och mindre folkskolor, men af dessa voro endast 110 folkskolor, d. v. s. skötta af personer med folkskolelärarkompetens. De öfriga 275 voro endast s. k. mindre folkskolor, d. v. s. skötta af lärare med småskolelärarkompetens eller ännu lägre kompetens. Af 19,859 barn undervisades endast 7,638 af lärare med folkskolelärarkompetens, men däremot 12,221 af lärare med småskolelärarkompetens. På ännu sämre sätt förhöll det sig i Västerbottens län, där det fanns 435 folkskolor och mindre folkskolor, men däraf endast 78 folkskolor. 357 åter voro s. k. mindre folkskolor, d. v. s. med lärare, som icke hade högre kompetens än småskolelärarkompetens. Af 22,160 barn var det endast 5,729, som undervisades af lärare med folkskolelärarkompetens, men 16,431 af lärare med småskolelärarkompetens och ännu lägre kompetens. Så länge icke något folkskolelärareseminarium finnes i dessa bygder, kan det icke gärna stå bättre till i detta afseende. Ynglingar inom Norrbottens och Västerbottens län kunna ju knappast tänka på att gifva sig in vid något seminarium, ty intet närmare sådant finnes än i Härnösand, och hvad det innebär kan man lätt föreställa sig, om man betänker, att afståndet mellan Tornedalen och Härnösand ungefär motsvarar afståndet från Malmö till Uppsala eller från Växjö till Falun. Härtill kommer ju att samfärdselförhållandena i dessa nordliga trakter äro så oändligt mycket sämre än i mellersta och södra Sverige. Blevde åter ett seminarium upprättadt i Luleå, skulle uppenbarligen en ny sakernas ordning inträda. Om man tager kännedom om, huru många unga män, som trots alla de svårigheter, hvilka nu möta, dock gifva sig in vid folkskolelärare-

seminarier, hvarvid de måste begifva sig mycket långt söder ut, företrädesvis till Härnösand, så finner man, att de årligen i medeltal utgöra från Norrbottens län 8 och från Västerbottens 7. När man besinnar, hvilka oerhörda svårigheter, som dessa ynglingar hafva att underkasta sig för att infinna sig vid ett seminarium, då afståndet är så ofantligt stort, är det alldeles tydligt, att de skulle få många efterföljare, om ett seminarium blefve förlagdt till Luleå. Besinnar man dessa oerhörda svårigheter, kan man vara förvissad om, att en stark tillströmning skulle komma att äga rum till ett sådant seminarium och att det högst trängande behovet af lärarekrafter i dessa trakter skulle efter hand komma att fyllas, äfven utan att man gjorde seminariet i Luleå till ett samseminarium. Äfven om man inskränkte det endast till manliga inträdesökande, skulle detta seminarium helt visst komma att fyllas. Det är alldeles otvetydigt, att det i dessa trakter föreligger en mycket stor och mycket trängande lärarebrist. En dylik brist kan visserligen råda äfven på andra ställen i vårt land, men den är dock icke att jämföra med den brist, som faktiskt råder inom Norrbottens och Västerbottens län.

Efter hvad jag nu anfört borde jag naturligen komma att yrka bifall till den af herrar Hammarlund, Starbäck och Wiklund afgifna reservation, men då, såsom redan nämnts, Första Kammaren nu antagit denna reservation endast delvis, nämligen momenten a) och b), men icke godkänt mom. c), och då jag för min del icke vill bidraga till att något som helst hinder lägges för att det trängande behof, som här föreligger att så fort som möjligt erhålla ett seminarium i Luleå, blifver fyllt, skall jag för min del anhålla att få yrka bifall till denna reservation i momenten a) och b) med utelämnande af moment c). Jag underskattar icke på något sätt de formella betänkligheterna mot ett dylikt beslut, hvilka här framhållits, men då Första Kammaren, inom hvilken de formella betänkligheterna väl torde hafva lika starkt fotfäste som här i kammaren, låtit för den trängande sakens skull desamma stå tillbaka, vågar jag vädja till Andra Kammaren, huruvida den icke vill följa detta goda föredöme, och hemställer jag därför om bifall till reservationen beträffande momenten a) och b).

Med herr Berg i Stockholm instämde herrar *von Schéele*, *Johansson* i Jönköping, *Wavrinsky* i Stockholm, *Wallis*, *Zetterstrand*, *Forssling*, *Thylander*, *Jonsson* i Lycksele, *Sædén*, *Kjellen* och *Lundgren*.

Herr Kronlund: Herr talman! De ärade statsutskottsledamöter, som här uppträdt till utskottets försvar, ha påpekat den välvilja, som utskottet visat mot motionen, och de ha hållit före, att man nu kunde nöja sig därmed. Men välvilja lefver man icke på, och genom att endast visa sådan afhjälper man icke den lärare-

*Angående
folkskoleseminarium
i Luleå.
(Forts.)*

*Angående
folkskolese-
minarium
i Luleå.
(Forts.)*

brist, som här förefinnes och som blir kännbarare för hvarje år, som går.

Såsom kammaren hörde, påpekade herr Berglund denna stora lärarebrist och de betänkliga förhållanden, som till följd däraf uppstå, i det man använder icke examinerade lärare. Han framhöll också den utveckling, som för närvarande gör sig gällande i nordligaste Sverige. Ja, därom kunna herrarne få en aning endast af följande siffror. Under åren 1895—1900 ökades folkmängden i Norrbotten ifrån 115,000 till 134,000, således med 16 procent, under det att i öfriga Sverige på samma tid folkmängden endast ökades med 4 procent; under den därpå följande femårsperioden var folkökningen däruppe ännu större. Samtidigt därmed växer naturligtvis bristen på lärarekrafter; de skolpliktiga barnens antal beräknas hvarje år ökas med inemot 1,000 barn.

Jag har för min del en alldeles särskild erfarenhet angående användningen af oexaminerade såsom lärare och lärarinnor där uppe. Jag vet, hurusom unga flickor på 15, 16 år användts såsom småskollärarinnor, flickor, som kommit uppifrån finnbygden och skickats ned till Västerbotten. De kunna knappt tala svenska ordentligt och de kunna ännu mindre skriva svenska. Sådant existerar, och sådant måste existera, på grund af den stora lärarebrist som där uppe råder.

Här har äfven påpekats en annan sak, nämligen förhållandena i finnbygden. Ja, det är alldeles gifvet, att vi där ha en af kärnpunkterna just till förmån för reservationen, till förmån för ett snabbt inrättande af ett folkskollärareseminarium där uppe i nordligaste Norrland. Undervisningen inom finnbygden måste nu hufvudsakligen bedrivas med svensktalande lärare och lärarinnor, och hurudan den då skall blifva, kunna herrarna lätt tänka sig. Dessa svensktalande lärare och lärarinnor kunna icke finska, utan måste därför i de lägre klasserna, där barnen icke förstå svenska, använda de äldre lärjungarna som tolkar vid undervisningen. Skall undervisningen där uppe i våra stora finnbygd, som omfattar en stor del af Norrbotten, verkligen blifva tillfredsställande, måste man ha tillgång till tvåspråkiga lärare och lärarinnor, det måste vara ortens barn, som fått utbildning vid ett seminarium. Men man må aldrig tänka sig, att de unga ifrån denna trakt skola i något större antal begifva sig ned till Umeå eller Härnösand; de äro alldeles för vana vid förhållandena i Norrbotten och vilja icke gärna bort därifrån. Ekonomiska orsaker medverka också därtill. Skall man tänka sig, att undervisningen där uppe skall kunna blifva förbättrad, så måste det ske därigenom, att en undervisningsanstalt kommer till stånd i Norrbotten, hvilken kan upptaga denna bygds egna barn och göra dem till lärare.

Här har äfven anförts siffror rörande denna sak. Det är ju betänkligt, att icke mindre än 6,000 barn årligen icke åtnjuta un-

dervisning i någon form och att likaledes 6,000 barn af det upp-
växande släktet i Norr- och Västerbotten endast får öfver hufvud
taget en tvåårig folkskoleundervisning, under det att den normala
undervisningstiden i folkskolorna i allmänhet uppgår till fyra år.
Detta skapar med nödvändighet en andlig efterblifvenhet i de nord-
liga landsdelarna, som vi i längden icke kunna stå till svars för.

Gent emot herr Persson i Tällberg vågar jag frambålla, att
det synes mig vara bra formalistiskt af honom att hänga upp sig
på den omständigheten, att enligt reservationen Kungl. Maj:t icke
lämnas uppdrag att för längre tid än ett år utöfver den af Kungl.
Maj:t föreslagna träffa aftal med stadsfullmäktige i Luleå. Jag
hade nyligen en skrifvelse från biskop Bergqvist i Luleå, i hvil-
ken han säger, att stadsfullmäktige där med all säkerhet komma
att åtaga sig ansvaret för den ytterligare tid, som lokal skulle
behöfva anskaffas för, och jag är fullkomligt öfvertygad om, att
regeringen kommer att ha så öppen blick, att den träffar aftal
med stadsfullmäktige på sådana villkor, att icke folkskolläraresemi-
nariet efter de fyra åren sitter på bar backe, och regeringen kan
då ingalunda sägas ha handlat i strid med Riksdagens vilja, utan
tvärtom i konsekvens med densamma, om nämligen detta semina-
rium beslutas.

Kärnpunkten i reservanternas förslag är således den, att vi
vinna ett år till förmån för folkskoleundervisningen där uppe,
hvilken redan nu i så hög grad lider af lärarebrist, och detta år
anser jag så dyrbart, att vi ingalunda på grund af formella be-
tänkligheter här böra följa statsutskottet i dess afslagsyrkande,
utan i stället ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Herr Sjö: Herr talman, mina herrar! Gärna skulle jag se,
att icke endast Kungl. Maj:t, utan äfven Riksdagen å sin sida
gjorde hvad den kunde för att afhjälpa den stora lärarebrist, som
för närvarande förefinnes i vårt land. Men om detta bör ske på
det sätt, som här är föreslaget, nämligen genom uppförande af ett
nytt seminarium i Luleå, därom är jag ganska tveksam.

Såsom vi veta, är den manliga befolkningen i dessa nordliga
bygder upptagen med sådana arbeten som grufarbete, skogsarbete,
vägbyggnadsarbete och äfven fabriksarbete, hvilka arbeten där be-
talas mycket bra. Jag tror icke, att det finnes någon plats i hela
vårt land, där den manliga befolkningen aflönas så väl som just
där uppe.

Denna omständighet har också helt visst föresväfvat motionä-
ren, herr Hammarlund, då han i sin motion framställt förslag om,
att det skulle bli ett samseminarium. Äfven domkapitlet i Luleå
har uttalat sig i samma riktning. Jag anser betänkligheterna där-
vidlag vara sådana, att de jämte de betänkligheter, som skol-

*Angående
folkskolese-
minarium
i Luleå.
(Forts.)*

Angående
folkskolese-
minarium
i Luleå.
(Forts.)

kommittén uttalat med afseende å själfva byggnaden, borde för oss utgöra en anledning att än så länge se tiden an.

Jag vill erkänna, att de anmärkningar, som skolkommittén gjort mot ritningarne till byggnaderna, icke äro för mig nog tungt vägande att enbart för sig motivera ett afslag. Jag anser nämligen kommitténs anmärkningar allt för öfverdrifna. Jag vill som stöd därför endast anföra, att enligt det af kommittén uppgjorda förslaget skulle för undervisningen i naturvetenskap vid seminariet där uppe i Luleå erfordras icke mindre än sju rum. Herrarne måste väl i likhet med mig tycka, att detta är bra mycket tilltaget, sju rum för att studera naturvetenskap i vid ett seminarium! Jag får sålunda säga, att jag icke kan tillmäta kommitténs anmärkningar den räckvidd, som man eljest vid första påseende skulle vilja tillerkänna dem.

Om man emellertid här tager i betraktande alla hithörande omständigheter, kan man icke blifva annat än betänksam, när man nu skall fatta beslut i frågan. Jag måste verkligen gifva herr Daniel Persson i Tällberg rätt, då han säger, att om vi nu bifalla reservanternas förslag — hvilket, enligt hvad det sägs, Första Kammaren redan lär ha antagit — ha vi därmed bundit oss och vi ha då fastslagit — vi må sedan nästa år tycka därom hvad vi vilja — att ett seminarium skall förläggas till Luleå.

Jag har för min del trott, att man fortare och bättre skulle kunna afhjälpa lärarebristen, om man inrättade parallellklasser vid ett eller annat af de seminarier, som vi för närvarande ha i vårt land. Om ecklesiastikministern och seminarierektorerna vore med om en sådan anordning, skulle ju flera elever än hvad som nu är möjligt kunna komma in vid seminarierna. Men äfven under nuvarande förhållanden skulle detta elevantal kunna ökas. Om det endast blefve en sex, sju elever mera vid hvarje seminarium än hvad det nu är och varit under en lång följd af år, tror jag, att man därigenom skulle kunna till stor del fylla den lärarebrist, som nu är rådande i vårt land.

Nu frågar kanske någon, hvad man har för anledning att antaga, att något sådant skall kunna vara möjligt.

Jag vill då endast hänvisa till statistiken, och dessutom kan jag åberopa några uppgifter, som i detta afseende lämnats mig af ett par seminarierektorer och af hvilka framgår, hur det förr ställde sig med elevantalet. Jag vill icke besvara kammaren med att anföra alla de siffror för olika seminarier, som jag här har, utan då proportionen är något så när lika för dem alla, skall jag hålla mig endast till ett seminarium, nämligen Växjö seminarium. Där intogs 1873—74 47 stycken elever, år 1883 var antalet nya elever där 41, 1884 40, 1885 44; enligt hvad en af de nyss omnämnda seminarierektorerna meddelat mig, uppgick de nyintagna elevernas antal vid nämnda seminarium år 1890 endast till 15, alltså icke

ens hälften mot hvad det var på 1870- och 1880-talen; år 1891 utgjorde antalet 18, 1892 likaledes 18, 1893 21, 1894 23, och så ökades det 1897 till 25 och 1898 till 34 för att sedermera 1905 nedgå till 23. Så varierande har det varit.

På grund af de slutsatser, man kan draga af dessa siffror, är jag förvissad om att det väl gått för sig att taga in en sex, sju flera elever vid de nu befintliga seminarierna än hvad som på sista tiden där funnits, och då skulle man fortare och bättre ha fått lärare än på sätt, som nu är föreslaget.

Lärarebristen där uppe i Västerbottens och Norrbottens län är stor, det finna vi af domkapitlets utlåtande. Det säger, att för skolväsendets riktiga utveckling där skulle fordras 270 stycken lärare.

Enligt en uppgift, som jag fått under innevarande riksdag af herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet, skulle inom Kronobergs och Jönköpings län, vara icke mindre än 41 skolor, som uppehållas dels af 10 st. gamla för detta lärare, sådana som för länge sedan fått afsked, och vid de öfriga 31 skötes undervisningen af småskolelärarinnor. Det är verkligen sorgligt, att så skall vara förhållandet. Och huru vår folkskoleundervisning på detta sätt skall blifva, kunna vi lätt tänka oss.

Jag anser mig ha rättighet att tala om, hvad en kyrkoherde, som jag kom i sällskap med, när jag i januari månad reste hit till Riksdagen, yttrade till mig. Han sade: »I den församling, jag tillhör, och äfven i angränsande församlingar är det verkligen stor lärarebrist. Jag har två skolor, som jag oupphörligt fått annonsera om, men ingen sökande har anmält sig. Så härom dagen, det var en af juldagarne, kom en af lärarne till mig och sade, att han hade två söner vid seminariet och den ena af dem hade hopp om att blifva utexaminerad nästa vårtermin och då skulle han ju kunna få en af de lediga lärareplatserna, men, tillades det, han villi nog ha något högre aflöning. Jag svarade honom, att någon högre aflöning kunde väl icke gärna komma i fråga, då Riksdagen så nyligen reglerat lärarnes löner och därvid rätt betydligt höjt dessa. Hvad sedan beträffar afhjälpan det af den lärarebrist, som nu råder, så må det ankomma på Kungl. Maj:t och Riksdag att därvidlag göra hvad de kunna, i annat fall får det gå som det går, och lärarebefattningarna få då uppehållas af gamla pensionerade lärare och af småskolelärarinnor.»

Jag har äfven korresponderat med en annan seminarierector, utom den förut åberopade, rörande inrättandet af parallellklasser. Jag skall icke tillåta mig att läsa upp hela hans bref, utan endast det viktigaste och hvad jag förut berört. Han skrifver: »Kostnaden för en parallellklass blefve ju obetydlig, kanske 4,000 kronor om året, således för en kurs 8,000 kronor eller låtom oss säga 9,000 kronor, med en klass af 28 elever, eller 322 kronor per

*Angående
folkskoleseminarium
i Luleå.
(Forts.)*

Angående
folkskolese-
minarium
i Luleå.
(Forts.)

elev.» Det är en annan summa än den, som det skulle bli fråga om, därest vi skulle bygga ett nytt och dyrbart seminarium uppe i Norrbotten, som en i mellersta eller södra Sverige ej just har mycket nytta af.

Man måste se denna fråga från olika synpunkter, och gör man det, hoppas jag att man skall komma till det resultat, att Kungl. Maj:ts här gjorda framställning icke kan bifallas, liksom icke heller motionärens eller reservanternas förslag. Låt vara, att Första Kammaren redan fattat sitt beslut i frågan; därmed är väl icke saken afgjord, utan Andra Kammaren har väl sin beslutande-rätt i alla fall, och vi böra väl här alltid handla i öfverensstämmelse med hvad vi anse vara det bästa och för landet nyttigaste.

För närvarande kan jag icke komma till något annat resultat i denna fråga än yrkande på bifall till utskottets hemställan.

Herr Hagström: Herr talman! Det recept, som herr Sjö här föreslagit för afhjälpan af lärarebristen i vårt land, nämligen inrättande af parallellklasser i de nu befintliga seminarierna, kan måhända vara dugligt, då det gäller att afhjälpa denna lärarebrist i södra och mellersta Sverige, men ingalunda då det gäller Västerbotten och Norrbotten. Jag har en viss kännedom om förhållandena i Härnösand, och jag vet, hurusom visserligen en del af de ynglingar, som från de norra trakterna fara ned till Härnösand för att få utbildning vid seminariet därstädes, återvänder till sin hemort, men att en stor del också söker att om möjligt komma söderut. Det torde väl för oss alla vara en känd sak, att förhållandena längst norrut icke äro så synnerligen lockande, och att därför hvar och en, som erhållit seminarieutbildning, gärna söker sig söderut till platser, som äro mera lockande. Vill man nu afhjälpa den folkskollärarebrist, som förefinnes i Norrbotten och Västerbotten, så tror jag, att det mest rationella är att uppsätta ett seminarium i Luleå, och detta bör ske så fort som möjligt. Därigenom blir det naturligtvis större utsikt, att ynglingar just från de nordliga delarna af landet lockas in på folkskollärarebanan i större antal än eljest, och då blir äfven utsikten större, att de skola stanna kvar och söka sig plats däruppe i Väster- och Norrbotten, när de en gång blifvit utexaminerade från seminariet.

Herr talman! Jag ansluter mig till det yrkande, som här blifvit framställt af herr Berg från Stockholm och hvilket går ut på bifall till reservationen med utelämnande af moment c.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet Hammar-skjöld: Herr talman, mina herrar! När det utlåtande, som seminariekommittén afgifvit öfver ritningarna, blef bekant för mig, insåg jag mycket väl, att det icke funnes någon möjlighet för att Riksdagen skulle komma att bevilja anslag enligt dessa ritningar.

Jag kan icke neka till, att jag fann detta ganska beklagligt, ty jag hade mycket gladt mig åt att få se behovet af ett nytt seminarium i Luleå tillgodosedt. Jag hyser nämligen icke den ringaste tvekan om att, därest ett nytt seminarium någonstades i vårt land behöfves, detta just är i Luleå. Glädjande är emellertid att höra, att kammaren nära nog enstämmigt vitsordat detta behof, och att man alltså kan hafva goda skäl att hoppas, att en kommande Riksdag skall bevilja för ändamålet nödiga medel.

Men jag kan icke underlåta att framhålla, att frågan icke blir så lätt löst, ty det är mycket svårt för Kungl. Maj:t att veta, huru den ritning, som skall framläggas för nästa års Riksdag, skall vara beskaffad för att kunna vinna Riksdagens bifall. Om man tager hänsyn till de kraf, som framställts af seminariekommittén, kommer kostnaden att stiga alldeles oskäligt, och det är att befara, att Riksdagen icke vill vara med om en så stor ökning af kostnaden. Skall man åter pruta af på dessa fordringar, är det mycket svårt att veta, huru mycket man skall pruta, huru mycket man skall taga med och huru mycket man skall utlämna. I alla händelser är det ganska svårt att veta, huru ritningen bör vara beskaffad. Detta får naturligtvis icke hindra, att jag för min del skall göra allt hvad jag kan för att åstadkomma ett acceptabelt förslag.

Hur nu än må blifva med afseende å den nya byggnaden, anser jag det vara af allra största vikt, att redan nu något göres för afhjälpande af skollärarebristen i Norrland. Att behovet är mycket stort, har ju på det mest värtaliga sätt blifvit påpekadt, först af representanten för Luleå och därefter af herr Berg. Jag tror icke, att någon skall kunna jäfva det påståendet, att ingenstades i vårt land finnes en ort, hvarest behovet af ett nytt seminarium är så stort som i Luleå.

Nu har här blifvit invändt, att Luleå stad kanske icke är vilig att binda sig för en tid, hvars längd man icke känner, så länge något byggnadsförslag icke blifvit af Riksdagen gilladt. Ja, detta är ju mycket möjligt, men det blir en sak, hvarom Kungl. Maj:t får underhandla med Luleå stad. Är det så, att Luleå stad säger, att staden icke vågar gå in på en öfverenskommelse, när man icke absolut säkert vet, att Riksdagen nästa år beviljar nödiga medel till byggnaden, ja, då förfaller saken. Då är ingen annan skada skedd, än att de anslagna penningarna ligga obegagnade. Jo, skada har dock skett, ty därpå orsakas ytterligare minst ett års uppskof. Men detta är något, som hvarken Kungl. Maj:t eller Riksdagen då kan hjälpa. Det blir icke på deras ansvar, utan på Luleå stads. För min del tror jag, att Luleå har stort intresse för och mycken fördel af att ett seminarium inrättas i staden och att staden för öfrigt kan fullt lita på, att Riksdagen efter de starka och välvilliga uttalanden, som här i dag hafva gjorts, icke skall allt för länge uppskjuta beviljandet af nödiga medel.

*Angående
folkskoleseminarium
i Luleå.
(Forts.)*

*Angående
folkskolese-
minarium
i Luleå.
(Forts.)*

Hvad som blifvit anfördt af herr Sjö angående sättet att lösa frågan genom inrättande af parallellklasser har redan besvarats af den föregående talaren, och jag kunde därför icke behöfva uppehålla mig vid denna sak. Men jag tror dock, att det kan anses vara konstateradt, att det på grund af bristande utrymme icke går för sig att inrätta parallellklasser vid de äldre seminarierna. Man behöfver icke blott flera lärosalar för seminarieeleverna, utan man behöfver också en parallell öfningsskola, därest sådan undervisning skall kunna anordnas. Om det nu för 20 år sedan gick för sig att vid ett par seminarier för en tid inrätta parallellklasser, så går detta icke nu, ty de lokaler, som då möjligen funnos tillgängliga, hafva sedermera tagits i anspråk för andra med undervisningen sammanhängande ändamål. Jag tror därför, att man får anse det vara omöjligt att anordna parallellklasser. Om detta skulle kunna ske på något enda ställe, kan det icke särdeles mycket bidraga till afhjälpan af lärarebristen.

Jag har låtit inhämta underrättelser från samtliga seminarier i riket om huru många lärjungar där funnes och huruvida det ansåges möjligt att intaga flera, och alla hafva, om jag miunes rätt, sammanstående intygat, att de hade så många elever, som de bekvämligen kunde hysa. Somliga förklarade till och med, att de hade litet därutöfver, således mer än egentligen bekvämligen borde finnas. Med siffror, som jag själf skaffat herr Sjö, har han visat, att en stor lärarebrist råder, särskildt nere i Växjö stift, och jag kan konstatera, att de uppgifter, han lämnat, äro alldeles riktiga. Men det synes mig, som om dessa siffror just skulle tala för bifall till förslaget om inrättande af ett nytt seminarium och icke tala i motsatt riktning. Jag är mycket tacksam för att herr Sjö på detta sätt, kanske utan att vilja det, hjälpt mig.

Ja, här har blifvit tillräckligt taladt i frågan, och, såvidt jag kan förstå, är stämningen inom kammaren så välvillig gentemot reservationen, att jag tror, att jag icke skall behöfva förgäfvos vädja till kammaren att bifalla densamma.

Herr Hammarlund: Då här yrkats bifall till momenten a) och b) i reservationen, men afslag å momentet c) i densamma och härför anförts formella skäl, skall jag be att få yttra några ord angående frågans formella sida.

Utskottet har i mom. a) af sin hemställan afstyrkt hela den kungliga propositionen. Gentemot detta afslagsyrkande stå momenten a) och b) i reservationen — momentet a), i hvilket hemställes om afslag å den kungliga propositionen i hvad angår uppförande af seminariebyggnader, och momentet b), däri hemställes om ett anslag af 21,080 kronor för begynnande af seminarieundervisningen i provisoriska lokaler. Om kamrarna fatta sammanstående beslut angående momenten a) och b) i reservationen, blir

detta naturligtvis Riksdagens beslut, ty i dessa moment finnes icke inryckt något som helst villkor beträffande samundervisning.

Förslaget angående samundervisning har af utskottet afstyrkt i momentet b). Reservanterna hafva däremot i sitt moment c) hemställt, att undervisningen vid det provisoriska seminariet i Luleå måtte försöksvis ordnas såsom samundervisning. Om nu kamrarna i anledning af ifrågavarande motion fatta olika beslut, och dessa beslut icke kunna sammanjämkas, är det alldeles klart, att denna fråga har förfallit. Det går med den såsom med andra motioner, om hvilka kamrarna icke kunna enas och där frågan ej gäller ett anslag. Nu har Första Kammaren redan afslagit motionen. Om Andra Kammaren skulle bifalla densamma, så är det ju möjligt, att en sammanjämkning kan ske. Detta synes till och med ganska troligt, ty jag föreställer mig, att Första Kammaren icke skall motsätta sig en skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran, att Kungl. Maj:t måtte taga i öfvervägande, huruvida icke undervisningen vid ifrågavarande seminarium bör ordnas såsom samundervisning, eller med andra ord att frågan hänskjutes till Kungl. Maj:ts afgörande. Man gifver då Kungl. Maj:t fria händer att besluta däri. Detta skulle, tycker jag, vara ganska lämpligt. Skulle nu äfven denna kammare ställa sig på den negativa ståndpunkt, som Första Kamraren redan intagit, så får regeringen verkligen ganska svårt att anordna samundervisning, ty då hafva båda kamrarna sagt bestämdt nej därtill, och för sådan händelse kan det inträffa, att, såsom Luleå domkapitel säger, svårighet yppas att erhålla tillräckligt antal elever vid seminariet.

Hyllar man den uppfattning, åt hvilken herr vice talmannen gifvit uttryck, att all samundervisning är af ondo och absolut icke bör förekomma, så bör man naturligtvis rösta för afslag å momentet c). Men om man hyser den mening, till hvilken jag anslutit mig, och sålunda anser, att det kunde vara skäl uti att göra ett försök med samundervisning — och till stöd för denna åsikt kan jag åberopa ingen mindre auktoritet än domkapitlet i Luleå — tycker jag, att man bör rösta för bifall till moment c). Ett bifall till detta moment kommer absolut icke att medföra, att den stora frågan om seminariet i Luleå faller, ty förslaget om samundervisning är en alldeles själfständig fråga. Och om kamrarna icke fatta samstämmade beslut angående samundervisningen, kommer naturligtvis frågan därom att förfalla.

Under sådana omständigheter håller jag fortfarande på bifall till reservationen beträffande såväl momenten a) och b) som ock momentet c).

Herr Sjö: Jag ber om ursäkt, att jag begärt ordet ännu en gång. Det skedde hufvudsakligast med anledning af herr statsrådet och chefens för ecklesiastikdepartementet yttrande. Han sade,

*Angående
folkskolese-
minarium
i Luleå
(Forts.)*

Angående
folkskolese-
minarium
i Luleå
(Forts.)

att det icke ginge an att inrätta parallellklasser vid de nuvarande seminarierna. Jag vill med anledning däraf säga honom, att Riksdagen för icke så många år sedan beslutit att inrätta en parallellklass, och detta har befunnits gå ganska bra. Jag har erhållit upplysning härom icke allenast från rektorn vid seminariet, utan äfven från de lärarinnor, som gått ut därifrån. Jag har tillika ett meddelande, som jag för någon tid sedan fick från en seminarie- rektor, hvilken uttalade sig på sätt jag nyss uppläst. Han säger, att det går an och att anordningen skulle kosta 4,000 kronor, men att kursen för året skulle med en klass på 28 elever gå till 8 à 9,000 kronor. Detta tror jag vara ett talande bevis, och förslaget kommer icke från mig själf. Herr Hagström får därför icke säga, att det är mitt recept — långt ifrån detta. Så klok är jag icke, att jag själf kommer med recept på huru ett seminarium skall ordnas eller parallellklasser inrättas. Här föreligger alltså verkligen uttalande af en fackman.

Vidare sade statsrådet, att han hade inhämtat samtliga seminariers yttranden rörande möjligheten att mottaga flera elever, och att de då skulle hafva svarat, att de icke kunde mottaga flera elever. Men jag har redan sagt statsrådet, att af statistiska uppgifter och uppgifter från rektorer vid seminarierna framgår, att under 1870- och 1880-talen intogos ungefär dubbelt så många elever som under de senare åren, och det har varit min förhoppning, att detta med stöd af exemplet från nämnda år skulle kunna lyckas äfven nu under den för närvarande rådande stora lärarebristen. Jag tror verkligen, att, om statsrådet ville vara så vänlig att lägga sig vinn om att vidtala rektorerna, de skulle gå våra önskningsar till mötes. Detta är min förhoppning.

Efter uttalande af detta får jag endast anföra, att jag vidhåller detta mitt yrkande.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats afslutad, förmälte herr talmannen, att han komme att framställa särskilda propositioner beträffande hvarterda momentet af utskottets hemställan. I enlighet härmed gaf herr talmannen till en början proposition dels på bifall till utskottets hemställan i mom. a), dels ock på afslag därå och bifall i stället till de yrkanden, som framstälts i mom. a) och b) i den af herr Hammarlund med flere vid punkten afgifna reservationen; och blef därvid den sistnämnda propositionen af kammaren godkänd.

I fråga om mom. b) i utskottets hemställan framställde härefter herr talmannen proposition dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på afslag därå och bifall i stället till det yrkande, som framstälts i mom. c) i ofvannämnda reservation; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen hafva flertalets mening för sig. Votering begärdes emellertid af herr Kronlund, i

anledning hvaraf nu uppsattes, justerades och anslogs denna omröstningsproposition:

*Angående
folkskolese-
minarium
i Luleå.
(Forts.)*

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i 76:e punkten mom. b) i utskottets förevarande utlåtande n:o 9, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren med afslag å utskottets berörda hemställan bifallit det yrkande, som framstälts i mom. c) i den af herr Hammarlund med flera vid punkten afgifna reservationen.

Voteringen utföll med 79 ja, men 99 nej, hvadan kammaren bifallit det yrkande, som framstälts i mom. c) i den af herr Hammarlund med flere vid punkten afgifna reservationen.

Punkterna 97—102.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Herr vice talmannen öfvertog nu ledningen af kammarens förhandlingar.

Punkterna 103—141.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 142, angående anslag för beredande af religionsvård t svenska sjömän m. fl. i utländska hamnar.

*Angående
religionsvård
åt svenska
sjömän i ut-
ländska
hamnar.*

Med tillstyrkande af Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning hemställde utskottet, att Riksdagen måtte, för beredande af religionsvård åt svenska sjömän i utländska hamnar samt åt andra därstädes sig uppehållande landsmän, å extra stat för år 1908 anvisa 25,000 kronor.

Utskottets hemställan upplästes, hvarefter

Herr Lindley yttrade: En ärad utskottsledamot sade i början af debatten angående denna hufvudtitel, att han icke ville vara med om någon utgift, huru befogad den än månde vara, utan att behofvet blifvit till fullo utredt.

*Angående
religionsvård
åt svenska
sjömän i ut-
ländska
hamnar.
(Forts.)*

Under sådana förhållanden undrar jag just, huru utskottet kunnat gå med på att tillstyrka en förhöjning af detta anslag från 15,000 kronor till 25,000 kronor. Visserligen finnes det i den kungliga propositionen en motivering, hvarför en ökning af detta anslag skulle vara af behovet påkallad, men med denna motivering kunde man lika gärna varit med om att tillstyrka 100,000 kronor, som man nu gått med på att tillstyrka 10,000 kronors förhöjning.

Nu finnes det ju en del personer, som anse, att behovet af själavård är omätligt, att det icke finnes någon gräns för det-samma. Angående denna sak vill jag icke tvista, ty detta är, må jag säga, en ren känslouppfattning, som man sannerligen icke kan motbevisa, och jag vill därför endast se denna sak från praktisk synpunkt.

En förhöjning af detta anslag har föreslagits för att bereda tillfälle att anskaffa assistenter åt sjömanspastorer på olika håll, nämligen åt två sjömanspastorer i England, de i London och West-Hartlepool anställda, åt en eller två sjömanspastorer i Frankrike, äfvensom för anställande af ytterligare en sjömanspastor i Tyskland. Det är således inalles fråga om en fyra eller fem platser. Detta skäl anser jag vara otillräckligt, då det ju i alla fall endast skulle bli några få platser, som skulle komma att beröras af den här föreslagna anordningen, och jag anser det därför icke vara behöfligt att öka anslaget för detta ändamål. Men om detta anslag nu ökas, är det helt naturligt, att det gång ifrån gång kommer att ställas högre anspråk på ökning i detta afseende. Ty man kommer naturligtvis snart nog att motivera krafvet på att det i hvarje större sjöstad på hela kontinenten, eller hvarför icke i hela världen, som besökes af svenska fartyg, bör finnas någon person, som skall sköta om det svenska sjöfolkets själavård.

I sammanhang härmed vill jag också säga, att jag icke tror, att det uträttas så värst mycket med denna själavård. Ty vi känna ju vårt sjöfolk: det är unge män, vanligen i åldern 18—26 år. När de komma i hamn på kontinenten, vilja de naturligtvis gå i land, ty de äro nöjeslystna. Just på grund af att de långa tider varit afstängda från allt umgänge under sin tjänstgöring ombord på fartygen, skynda de, så fort tillfälle därtill gifves, att gå i land, och detta göra de för att roa sig. De ge sig icke tid att sitta på missionsmöten, utan enda möjligheten för missionären att träffa sjöfolket blir därför den, att han får gå ombord på fartygen och söka sjömännen i skansen. Nu är det i regel fallet, att sjöfolk har ganska knappt om tid, ty de sluta sitt arbete 6 eller 7 på aftonen, eller, om de fått öfvertidsarbete, ändå senare. Sedan arbetet är slut, skaffa de sig en vattenskål och tvätta af sig den värsta smutsen, hvarefter de stjälpas i sig något mat. När missionären kanske just då kommer ombord, huru blir han då bemött?

Jo, det vanliga blir, att han får höra sådana uttryck som: »Hvad vill detta säga?» »Låt oss vara i fred!» »Låt oss få sköta oss själfval!» Jag tror icke man lyckas bibringa sjöfolket någon större aktning för missioneringen på detta sätt, utan tvärtom motsatsen.

Utaf dessa skäl anser jag, att man icke bör öka det här anslaget.

Dessutom tror jag, att det icke är statens plikt att ensam bidraga till denna missionsverksamhet, utan att det i stället åligger de privata missionssällskapen att skaffa medel till ifrågavarande ändamål. Ty eljest kunde ju lika gärna socialdemokraterna t. ex. komma och begära anslag för sin propaganda, något som naturligtvis alls icke skulle accepteras.

Det har för öfrigt i Kungl. Maj:ts proposition angående denna sak framkommit en, om jag så må säga, förstucken påminnelse om att, därest det nu begärda beviljades, man sedermera skulle komma och begära mera; man säger där, att ett mycket starkt behof gjort sig gällande att få dylika sjömansmissioner stationerade i Petersburg, i Hamburg, i Antwerpen — alla tre dessa städer hafva ju stora sjöfartshamnar. Man tänker således efteråt komma med nya framställningar, och det är ju helt naturligt, att om man det ena året bifaller den ena framställningen, det andra året en annan, man därmed kommer in på den vägen, att aflönade sjömansmissionärer skola anställas på alla större utländska hamnplatser.

Jag vill också säga det, att något synnerligen starkt behof för vidtagande af dylika åtgärder icke synes mig föreligga. Ty vill man träffa sjömännen och bland dem drifva religiös propaganda, så kan man göra det i vårt eget land. Det är ingen svårighet att träffa dem, när de komma tillbaka till sitt hemland, och där bland dem drifva den missionsverksamhet, som man anser så absolut nödvändig, i stället för att gå ut i främmande länder och där söka att få tag i dem. För öfrigt är det i detta hänseende redan väl beställt uti främmande länder, i all synnerhet i England, hvarför jag tycker det vara nästan onödigt för svenska staten att söka täfva med den därstädes bedrifna missionsverksamheten. I England finnes det ett sällskap med ofantligt stora tillgångar och som speciellt bedrifver sjömansmission. Detta sällskap har skaffat sig flytande Betelskepp, byggt upp stora och vackra institutioner för sjömän i de största hamnarna och för dem anordnat stora, fina och treffliga samlingssalar, dit sjöfolket gärna går, därför att där också finnas läsrum med tidningar från en hel del länder, äfven från Sverige; där har man också möjlighet till brädspel och dylika förströelser, genom hvilka anordningar man söker locka till sig sjömansfolket. Man måste på detta sätt draga till sig publiken, ty sjömän äro vanligen icke så precis upplagda för religion. För samma ändamål brukar man till och med anordna konserter, där

*Angående
religionsvård
åt svenska
sjömän i ut-
ländska
hamnar.
(Forts.)*

Angående
religionsvård
åt svenska
sjömän i ut-
ländska
hamnar
(Forts.)

framstående artister medverka med spel och sång. Vidare skänker man sjömännen tobak samt utdelar julgåfvor bland dem. Allt detta kunna de stora engelska missionsällskapen åstadkomma, och deras anstalter stå öppna för sjöfolk af alla nationer. Men sådant kan icke göras af ett dylikt litet missionsällskap, som hos oss finnes, utan den mission bland sjömän, om hvilken hos oss kan blifva fråga om, den kan endast bestå däri, att man går ombord på de respektive fartygen och passar på sjömännen just den lilla stund dessa, såsom jag nyss sade, äro lediga, för att i vanliga fall tala till en mycket otacksam publik.

Under sådana förhållanden, herr talman, anser jag mig icke böra låta detta gå helt och hållet oanmärkt förbi, och jag vill därför yrka afslag på utskottets tillstyrkan om en förhöjning af det ifrågavarande anslaget från 15,000 kronor till 25,000 kronor. Jag vill ytterligare säga, att jag skulle velat yrka afslag på hela beloppet, men detta anser jag mig icke kunna göra, ty det är dock en mycket allvarsam sak att taga i öfvervägande, huru dessa missionsällskap skulle plötsligt kunna afveckla sin verksamhet, när i alla fall missionärer redan finnas stationerade på olika platser. Men en annan sak är frågan, huruvida den här institutionen bör vidare utvecklas eller ej. För min del tycker jag, att Riksdagen bör säga nej därtill, och därför yrkar jag nu afslag på den af utskottet tillstyrkta förhöjningen af ifrågavarande anslag.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet Hammar-skjöld: Det var en egendomlig bevisföring, som den siste talaren anförde. Jag kan icke förstå annat än att han i början af sitt anförande ville bevisa, att man skulle antingen hafva en sådan här missionsverksamhet i alla stora hamnar i världen, eller också hafva ingen sådan verksamhet alls. Men i slutet af sitt anförande kom han till, att han icke ville yrka afslag å det belopp, som hittills för ändamålet i fråga utgått, ty *något* kunde man ju ändå hafva. För min del kan jag icke se, att det är någon konsekvens i detta.

Om talaren hade genomläst utskottsbetänkandet, så borde han funnit, att här är icke fråga om att införa någon nyhet, utan att anslag för detta ändamål utgått ända sedan midten af 1870-talet. Och man har icke tagit några stora språng framåt i fråga om detta anslag, utan det har gått ganska sakta. Anslaget utgick till en början med 8,000 kronor, och det har på omkring trettio års tid icke vuxit mer än till omkring 15,000 kronor. Detta kan ju icke sägas vara någon brådstörtad utveckling. När man nu begär, att anslaget skall höjas till 25,000 kronor, så är detta på grund af de skäl, som blifvit anförda af svenska kyrkans primas, ärkebiskopen, såsom högste styresman för denna missionsverksam-

het. För min del tycker jag, att dessa af honom framlagda skäl äro mycket goda.

Nu framgick af den föregående talarens anförande, att han synes tro, att här icke skulle vara fråga om någonting annat än hvad han kallade religiös propaganda. Jo, det är tvärtom så, att sjömansprästerna hafva ofantligt mycket annat att göra än att drifva religiös propaganda, och de hafva också i verkligheten uträttat ofantligt mycket godt till skydd och hjälp åt sjömän. Jag har visserligen icke att tillgå någon statistik, som utvisar, huru stora belopp utaf sjömannens hopsparade aflöningar, som blifvit genom sjömansprästerna hemskickade till sjömannens anförvanter i fäderneslandet, men jag tror dock, att de äro högst betydande, dessa hemsända belopp, som i annat fall helt säkert skolat vandra i fickorna på runnare och värdshusvärdar och än sämre folk. Ensamt detta är ett skäl, som mycket väl förklarar, hvarför staten består ett anslag till aflönande af sjömanspräster.

Mycket egendomligt att höra var också herr Lindleys påstående, att det skulle vara olämpligt att låta svenska präster söka upp våra sjömän i främmande hamnar; man skulle i stället inverka på dem här hemma i Sverige, sade han. Hur skall då detta senare egentligen gå till, hur skall man här hemma i Sverige få fatt i de särskilda sjömännen, som då äro spridda öfver hela landet? När däremot de fartyg, på hvilka svenska sjömän finnas, kommit till en utländsk hamn, är det jämförelsevis lätt för en svensk där stationerad sjömanspastor att gå ombord på fartyget och erbjuda sjömännen sina råd och sin hjälp. Om det verkligen är så, som herr Lindley säger, eller att de slå ifrån sig med händerna och be prästen gå sin väg, så är ju detta mycket ledsamt för dem. Men jag tror icke, att sådant händer i på långt när flertalet fall, utan jag tror tvärtom, att man kan anförä snart sagdt otaliga bevis på motsatsen, eller att dessa präster mycket ofta blifva mottagna med välvilja af besättningarna, hvilka äro tacksamma för den hjälp som lämnas dem på detta sätt. Och om man finge tillfälle att fråga de svenska sjömännen själfva, hvad de tycka om den verksamhet, som utöfvas af dessa svenska sjömanspräster i främmande hamnar, så undrar jag, om de verkligen skulle komma att instämma med herr Lindley. Jag tror, att om det kunde anställas något slags »folkromöstning» bland dem, så skulle man få ett mycket kraftigt uttalande af tacksamhet för hvad som från moderlandets sida blifvit gjordt för att sörja för de svenske sjömannens religionsvård i främmande hamnar. Och dessutom skola vi — såsom jag i början af mitt anförande framhöll — komma i håg, att här är det icke endast fråga om s. k. »religiös propaganda» eller att förmana dem gå i kyrkan eller om det var på missionsmöten eller hvad nu herr Lindley kallade det för, utan här är det också mycket annat, som dessa präster skola verka för; de skola

*Angående
religionsvård
åt svenska
sjömän i ut-
ländska
hamnar.
(Forts.)*

*Angående
religiösvård
åt svenska
sjömän i ut-
ländska
hamnar.
(Forts.)*

t. ex. söka draga sjömännen från de mycket dåliga lockelser, som, enligt hvarje sjömans erfarenhet, lura på dem i främmande hamnar.

Jag kan icke tänka mig, att denna kammare skall finna det vara värdigt att afslå en så rimlig begäran, som att med 10,000 kronor höja ett anslag, hvilket har till ändamål att taga vara på våra egna, i främmande land befintliga landsmän just då de äro i största behof af vård.

Herr talmannen, som emellertid återtagit ledningen af förhandlingarna, lämnade härefter på begäran ordet till:

Herr Pehrsson i Österby, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Då jag möjligen skulle kunna till de ärade ledamöter i kammaren, hvilka ähört den representant på stockholmsbänken, som nyss yttrade sig, lämna några upplysningar om huru sjömansvården bedrifves, så har jag ansett mig böra här framkomma med dessa upplysningar, som nog i rätt betydlig mån divergera från dem, som nämnde talare lämnade. Jag har nämligen många gånger haft tillfälle att i främmande hamnar följa svenska sjömanspräster eller deras assistenter i deras verksamhet.

Jag vill då först taga fasta på ett yttrande, som den ärade talaren hade. Han sade, att det gällde att uppsöka sjömännen ombord å fartygen. Ja, detta är just själfva kärnan i sjömansprästens arbete, och det är just därför, som det behöfves assistenter. Ty i betraktande af det stora antalet fartyg och de vidsträckta områdena för dockorna i de stora hamnstäderna på kontinenten och i England är det för en ensam man omöjligt att kunna fullgöra hela detta arbete.

Jag vill härvidlag icke alls hålla mig till den religiösa sidan af saken, huru högt jag än skattar den — i det fallet stå vi nog, denne talare och jag, på helt och hållet olika ståndpunkter, så att hvad den ene af oss värderar mycket högt, det värderar den andre icke alls — utan jag vill hålla mig till den sociala, den etiska och den nationella sidan. Det är för oss af betydelse, att vi värna om och söka taga vara på våra svenska landsmän därute i främmande land. Nu begäres medel till aflönande af en assistent i Calais. Vet herrarna hur det ser ut vid hamnen i Calais? Där finns det ett hål — jag kan icke kalla det annat än ett hål — som hålles af en samvetslös landsman, hvilken i ett af fönstren satt upp ett så lydande anslag: »Här språkas skandinavisk» — ett anslag, som man för resten icke så sällan möter i främmande hamnar. Hit lockas sjömännen, här kan det hända att sjömannen spelar och slarfvar bort hvad han haft att lyfta, när han kom till hamnen. Den rusdryck, som där iskänkes åt dem, är absint, en förrädisk vara, som våra svenska gossar icke just känna till, och som ofta för med

sig rus, hvarunder vilda upptåg ske med ledsamma följder. För att rädda dem undan slikt, undan boarding-husens innehafvare och alla dessa runnare, som vid hamnarna lura på de lättrogna sjömännen, är det som våra sjömanspastorer där ute och deras assistenter arbeta.

Angående religionsvård åt svenska sjömän i utländska hamnar.
(Forts.)

Vidare framhölls af talaren det stora engelska missionssällskapet och hur detta arbetar såsom en föredömlig motsättning till våra sjömanspastorers arbete. Ja, mina herrar, det är just på alldeles liknande sätt, som våra svenska sjömanspastorer där ute arbeta. Den som, om också blott för en enda gång, fått vara med och se, med hvilken belåtenhet dessa sjömän, när de kommit i land i en främmande hamn, taga sin tillflykt till ett för dem afsedt inbjudande läs- och skrifrum, där det finnes svenska tidningar och böcker, där de hafva tillgång till skrifmaterialier, och där de uppmantras att skrifva hem till sina anhöriga, där man hjälper dem att skicka hem pengar och står dem bi med råd och dåd; den som vidare sett den glädje, som vid dessa små enkla fester, hvilka där hållas, t. ex. vid de »julfester», som kunna förekomma — jag hade så när sagt — året om, lyser fram hos dem öfver de gåfvor, som då åt dem utdelas, och som på frivillighetens väg insamlats — ty hvad här begäres är försvinnande litet mot det, som insamlas af sjömansmissionens vänner i hemlandet — den som sett allt detta, den förstär också, att sjömanspastorn härutinnan har en betydelsefull uppgift.

Jag tillåter mig för frågans ytterligare belysning för herrarna omtala en liten episod, som jag själf en gång bevittnade i Hamburg, och af hvilken framgår, att det härvidlag icke är fråga endast om besättningarna å de fartyg, hvilka här närmast åsyftas, d. v. s. de svenska, utan att det här också gäller de talrika svenska sjömän, hvilka taga hyra på utländska fartyg, i främsta rummet då på engelska sådana. Jag var som sagt i Hamburg och gick vid hamnen i sällskap med den svenske sjömanspastorn i denna stad. På min fråga om det brukade finnas mycket svenskar ombord på utländska fartyg, ropade han an en nyss anländ engelsk ångare: »Finns det några svenskar ombord här?» »Ja», svarades det, »vi äro svenskar allesammans, så när som på kaptenen och förste styrmannen.» — Något sådant kan man ju få erfara litet hvarstades. Det är sålunda icke tillräckligt att härvidlag bara fästa sig vid officiella siffror om svenska fartyg och deras besättningar i de respektive hamnarne. Vi måste också tänka på det stora antal svenskar, som äro på väg att förlora sin svenska nationalitet genom sin tjänst å främmande fartyg. Här har sjömansprästen alltså ett betydelsefullt fält för sin verksamhet.

Jag har här ett bref, i hvilket lämnas en del uppgifter om biträdande förhållanden i en del utländska städer. Kiel och Wismar anlöpdes t. ex. under år 1906 af 632 svenska fartyg med samman-

Angående
religiösvård
åt svenska
sjömän i ut-
ländska
hamnar.
(Forts.

lagdt omkring 6,000 mans besättning. I West-Hartlepool var samma år antalet dit anlända svenska fartyg 516. Till London kom naturligtvis en massa fartyg, och 3,770 svenska sjömän hade besökt det för dem afsedda läse- och skrifrummet. Sjömanspastorn hade besökt 420 fartyg och 354 boarding-hus. Jag skulle kunna anföra åtskilligt flere sådana siffror, hvilka lämnats af mina vänner därute, sjömanspastorerna i de olika hamnarna, men jag skall blott tillåta mig vidröra en enda sak till, som väger i detta hänseende kanske mer än något annat, för mig liksom för en hvar, som själf någon gång varit med om det. En ung svensk sjöman sjuknar och lägges in på sjukhus i ett främmande land, långt bort från fädernesland och hem och alla, som äro honom kära. Detta är en obyggligt ensam ställning. När nu sjömansprästen uppsöker denne sjuke yngling och talar med honom på hans eget, svenska tungomål, tror Ni då, mina herrar, att denne sjuke stackare, som där ligger, »slår emot prästen med båda händerna och ber honom gå sin väg»? Det är i sådana fall, som sjömannen såväl som sjömanspastorn bäst känner betydelsen af sjömansprästens arbete. Äfven om dessa sjömanspastorer icke skulle ha någon annan uppgift än att uppsöka, hjälpa, råda och trösta dessa våra på främmande sjukhus liggande landsmän och förmedla sambandet med deras oroliga anhöriga i hemlandet, så skulle jag icke kunna vara så hjärtlös, att jag skulle vilja få bort sjömansprästerna och därmed beröfva dessa stackars sjuka den hjälp och den tröst, som de så väl behöfva, och de hemmavarande trösten att veta, att gossen icke är alldeles öfvergifven därute. Och dessa sjuka äro för öfrigt icke så få. I West-Hartlepool gjordes år 1906 106 och i London under samma år icke mindre än 682 sjukbesök af de svenska sjömansprästerna.

Jag vädjar därför till kammaren, huruvida den icke skulle vilja här göra hvad den kan, om icke från religiös synpunkt sedt, så åtminstone från social och nationell och — med hänsyn till hvad jag sist yttrat — ur ren barmhärtighetssynpunkt, och därmed hjälpa dessa svenska sjömanspastorer att kunna utföra ett arbete, som med sådan glädje och tacksamhet mottages af åtminstone det stora flertalet af våra svenska sjömän i främmande land.

I detta anförande instämde herrar *Nyström, Sundin, Olsson* i See, *Nilson* i Örebro, *Nordström, Lundblad, Johansson* i Rönna, *Hultkrantz, Hagström, Andersson* i Baggböle, *Berg* i Staby, *Ödman, Mallmin, Hjärne, Beckman* i Linköping, *Bengtsson* i Häradsköp, *Danielsson, Räf, Hazén, Jonsson* i Hökhult, *Redelius, Petersson* i Snällebo, *Ericsson* i Alberga, *Lindgren* i Oskarshamn, *Risberg, Lundell, Erlansson, Bosson, Nilsson* i Skärhus, *Jönsson* i Kvarnberga, *Ström, Svensson* i Skyllberg, *Wallentin, Broström, Vennersten, Berggren, Öberg, Svensson* i Bondön och *Sæden*.

Herr Sandquist. Herr talman, mina herrar! Då jag representerar en trakt, från hvilken icke så få sjömän besöka främmande hamnar, så har jag funnit det vara min plikt att å desses vägnar här säga några ord.

Man har låtit påskina, att våra svenska sjömän skulle vara mycket intresselösa för hvad som kan erbjudas dem genom den af våra sjömanspastorer utöfvade verksamheten, att de icke skulle hafva någon tid att besöka sådana tillställningar, som här afses, och att de skulle vara så afvoigt sinnade emot dessa sjömanspastorer, att de skulle »slå med händerna» mot dem och säga: »gå er väg!» Jag kan, herr talman, för min del alls icke instämma i ett sådant yttrande. Att det finnes sjömän, som så kunna skicka sig, det betviflar jag icke, men jag är på samma gång alldeles visst och fast öfvertygad om att det är många af våra svenska sjömän, som med glädje emottaga besök af de svenska sjömanspastorerna i de utländska hamnarna och som icke ogärna uppsöka de tillfällen till uppbyggelse, som de svenska sjömanspastorerna söka bereda dem. Jag ber få betyga, att jag är öfvertygad om att många af våra sjömän i främmande hamnar med stor tillfredsställelse motse besök af sjömanspastorerna och gärna följa dem också i land för att genom deras tillskyndelse erhålla någon uppbyggelse. Men då jag säger detta, så stöder jag denna min öfvertygelse därpå, att våra svenska sjömän — för så vidt jag lärt känna dem, särskildt i Roslagsbygderna — visat ett mycket stort intresse vid de försäljningar eller auktioner, som man anordnat för missioneringens bedrifvande bland våra sjömän. Jag vet, att just dessa sjömän i den bygd, jag representerar, äro de frikostigaste beträffande de anbud, som göras, då det är fråga om försäljningar för sjömansmissionens sak. Man kan väl från ett eller annat håll få höra motsatsen, men det skall icke hindra mig från att med glädje understryka, att just så är förhållandet. Men hafva sjömännen ett sådant intresse *här hemma* för denna missionsverksamhet bland svenska sjömän i främmande hamnar, så antager jag att — något som jag nyss tillät mig framhålla — de nog ej heller kunna visa sig likgiltiga för denna verksamhet, då de äro ute i främmande land.

Det har nästan förvånat mig, att herr Lindley, hvilken jag samtalsvis funnit i mångt och mycket uttrycka sig såsom en arbetare- och människovän, skall söka förhindra våra svenska sjömän från att blifva delaktiga af sjömansmissionens välsignelsebringande verksamhet i främmande hamnar, och att han har mod nog att på ett föraktfullt sätt yttra sig om denna verksamhet. Jag tror dock att, om herr Lindley närmare känner efter, hvad som innerst rör sig eller åtminstone borde röra sig äfven hos honom såväl som hos mig, han skulle finna, att, om han också icke i allt vill godkänna hvad sjömanspastorerna, särskildt beträffande det rent religiösa, intressera sig för, han dock icke skulle kunna förneka, att

Angående religionsvård åt svenska sjömän i utländska hamnar.
(Forts.)

Angående religionsvärd — såsom redan af en föregående talare blifvit vidrördt — mycket af deras verksamhet är af beskaffenhet att gagna icke blott i religiöst afseende utan också i nationellt hänseende.

Med stöd af hvad jag här haft äran anföra, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan i detta ärende.

(Forts.)

Herr Fornander: Herr talman, mina herrar! Visserligen är jag till största delen förekommen af de föregående ledamöter, hvilka talat till förmån för den begärda förhöjningen af anslaget till missionering bland svenska sjömän i utländska hamnar; men då vid flere tillfällen under denna riksdag gjorts uttalanden i den riktning, att kristendomen skulle liksom vara ställd på afskrifning, och då det äfven från lekmannahåll bör betonas, att så ingalunda är förhållandet, så vill jag gentemot den inledning af denna debatt, som gjordes af herr Lindley, bifoga några särskilda anmärkningar.

Det är visserligen sant att, såsom den sistnämnde talaren framhållit, bland många sjömän förefinnes en afvoghet mot kristendomen, detta delvis beroende därpå, att, sedan man under århundraden i vårt land varit begåfvad med denna oändliga förmån, det förhållandet inträffat att — för att begagna ett vulgärt uttryck — när kon går i gräset ända upp till buken, så trampar hon på det. Men det är i alla händelser icke ett genomgående drag hos vårt folk, ej heller bland sjömännen, att de skulle hysa förakt för kristendomen. Det har redan af den näst siste talaren betonats, med hvilka varma sympatier de sjömanspastorer och deras assistenter, hvilka arbeta i utländska hamnar, mottagas af ditkommande svenska sjömän.

Herr Lindley har nu framhållit den stora utveckling på detta område, som ägt rum i England, och påstått, att det för ett så litet land som Sverige icke vore skäl att befatta sig med något liknande, beroende på att vårt land icke skulle sitta inne med de resurser, som behövas för en sådan verksamhet. Men just genom detta sitt påstående ådagalägger den förste ärade talaren, hur oändligt litet hemma han är på detta område. Ty sedan flera årtionden tillbaka pågår från vårt land ett missionsarbete, som afser att just i utländska hamnar bereda möjlighet att komma i förbindelse med de af våra svenska landsmän, hvilka antingen på våra egna eller ock på främmande länders fartyg arbeta såsom sjömän. Organisation af den i England och de öfriga stora länderna på detta område bedrifna verksamheten kunna vi ju i många stycken icke efterfölja, men vår organisation är i alla händelser så omfattande, att den åtminstone kan med den förra förliknas och måste sägas vara en ansats i rätt riktning för att med sina metoder nå det åsyftade ändamålet. För att då icke lämna herr Lindley i fortfarande okunnighet om denna sak och låta honom tro att det

är endast de *stora* länderna som syssla med densamma, så ber jag få meddela, att våra grannar både i väster och i söder, både Norge och Danmark, sedan långa tider med stor framgång utöfvat liknande verksamhet och att de i detta fallet på många platser till och med samarbeta med vårt eget lands arbetare på ifrågavarande område, hvarför alla de, som varmt intressera sig för internationella angelägenheter och särskildt för en förbrödring mellan de skandinaviska folken, böra, synes det mig, med glädje hälsa en sådan ansats till ett samarbete och samförstånd mellan skandinaver för stora och ädla mål. Dessutom är detta arbetes välsignelse erkändt af alla länder, som ha kristen kultur. Det är ett kulturändamål, som uppfylles genom detta arbete, och det finnes väl icke någon i denna kammare, som vill förneka vår betydelse såsom ett kulturfolk; vi äro ett kristet kulturfolk och därför skola vi också bevaka äfven denna del af den kristna kulturen.

Angående religionsvärd åt svenska sjömän i utländska hamnar.
(Forts.)

Det har sagts, att vi icke skulle behöfva uppsöka de svenska sjömännen i utlandet, utan passa på tillfället, då de komma hit in i vårt eget land. Däremot kan man dock invända, att en stor mängd af våra svenska sjömän utföra sitt arbete på utländska fartyg, hvarifrån de under årtionden ej komma öfver till Sverige, och det gäller därför för sjömansmissionärerna och deras assistenter att icke blott uppsöka de svenska fartyg, som komma in i dessa hamnar, utan äfven de främmande fartyg, där svenska sjömän äro anställda. Dessa missionärer och assistenter söka då sätta sig i förbindelse med de svenska sjömännen. Dessa äro svenske män, som behöfvas knytas fast vid de intressen, som stå tillsammans med vårt fosterland, vår religion och vår kultur.

I dessa dagar arbetas ju starkt på att öka den svenska sjöfarten, men då förefaller det egendomligt, att herr Lindley vill bibehålla detta anslag vid det belopp, hvarmed det utgått alltsedan 70-talet och som då ansågs vara tillräckligt, och han vill förmena, att icke en utveckling äfven på nu ifrågavarande område bör komma till stånd. Just på grund af den omständigheten, att, glädjande nog — såsom från flera håll framhållits — den svenska sjöfarten tillväxer, bör också en motsvarande ökning äga rum på alla de områden, som åsyfta att tillvarataga de intressen, som stå tillsammans med denna sjöfarts bästa, och dit räknar jag då bland annat inrättandet af dessa sjömanskyrkor och sjömanshus med deras läsrum och skrifrum, deras fester och gudstjänstillfällen m. m.

Det är särskildt en sak, som jag här vill påpeka och hvilken redan blifvit betonad af herr Pehrsson. Han framhöll nämligen det tillfälle, då den unge och kanske mången gång vilseförde och till kropp och själ förderfvade sjömannen ligger i en utländsk hamn på ett främmande lands sjukhus. Då vågar jag påstå, är det ett annat ljud från sjömannens sida. Alla de uttalanden, som,

Angående
religionsvård
åt svenska
sjömän i ut-
ländska
hamnar.
(Forts.)

i obetänksamhet mången gång, runnit öfver en sådan persons läppar, höras icke mer; han går in i sitt inre för att komma till klarhet med sig själf, men han famlar i mörkret och vet icke hvart han skall taga vägen. Då kommer som en hjälpande räddare vid hans sida en landsman, som står honom bi och som knyter tillbaka den brustna tråd, som förbinder honom med evighetens värld och med de försummade anförvanterna i hemlandet. Det verket skattar jag icke obetydligt.

För att äfven betona den materiella sida af saken, som här sannolikt för många är af den största betydelsen, vill jag nämna, att jag själf såsom bankman varit i tillfälle att från våra i utländska hamnar arbetande sjömanspastorer och assistenter mottaga afsevärda belopp, utgörande besparade medel från i utlandet varande svenska sjömän, och hvilka belopp för deras räkning blifvit insatta i våra inhemska banker, sparbanker och postsparbanken, för att vara en grundplåt till ålderdomsförsörjning för dem själfva eller till understöd åt deras hemmavarande fattiga föräldrar eller andra nära anhöriga, modern och änkan, som kanske sitta i sin ensliga lilla stuga, ensamma och öfvergifna. Det arbete, som i det hänseendet utöfvas, torde icke vara betydelselöst. Visserligen är jag icke beredd att vid detta tillfälle lämna några statistiska uppgifter härom, men de siffror, jag sett i den vägen, äro så respektabla, att jag är öfvertygad om att den ökning af nu ifrågasvarande anslag, som här föreslås, nämligen från 15,000 till 25,000 kronor, mer än väl uppväges af den nytta, som därmed åstadkommes, enbart från socialekonomisk synpunkt.

För min del ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr *Gustafsson* i Mjölby instämde häruti.

Herr *Lindley*: De föregående talarne ha talat med mycket stor känsla och öfvertygelse. Jag för min del kan dock icke karakterisera denna sak såsom en känslosak, som man här velat göra den till. Jag talar helt enkelt af den erfarenhet, som jag varit i tillfälle att förvärfva på detta område under de 13 år, jag varit för om masten. Jag känner fullständigt till denna missionsverksamhet, och jag vill icke taga upp till debatt frågan om den såsom en känslo- eller öfvertygelsesak, ty då kanske vi skulle komma till skarpare dispyt och ordväxling, än hvad här behöfver vara nödvändigt. Min opposition här gäller helt enkelt endast själfva anslagsfrågan. Jag anser det vara alldeles onödigt att gå längre fram på denna linje, såsom man här föreslagit.

När man exempelvis talar om sjuka sjömän på engelska eller andra utländska hospital och mera sådant och att sjömanspastorerna där kunna besöka dem, så vill jag endast fråga, hvad detta

egentligen har för betydelse. Om det finnes en sjömanspastor i London och äfven en i Hartlepool och en sjöman ligger sjuk i Glasgow, Cardiff, Bristol, Liverpool, Leith, Sunderland, Grimsby eller någon annan af de stora sjöfartsplatserna, hvad betyder det då, för honom, om denne sjömanspastor i London eller Hartlepool besöker en sjöman, som ligger sjuk på ett hospital där i London eller Hartlepool, nota bene om han har tid och tillfälle därtill? Och om det kommer ett svenskt fartyg till någon af de platser, där en dylik sjömanspastor finnes, och denne då kan besöka de svenska sjömännen där ombord, hvad gagnar det själavården för hela den stora sjömanskåren, det vill jag fråga. Det har icke någon som helst betydelse.

*Angående
religionsvård
åt svenska
sjömän i ut-
ländska
hamnar
(Forts.)*

När man sedan talar om den stora massan af svenska sjömän å engelska fartyg, hvilka behöfva själavård, vill jag säga, att jag tycker, att vi gå väl långt, när vi bege oss öfver till England för att bispringa dessa, som blifvit engelska medborgare. Ty det svenska sjöfolk, som slagit ned sina bopålar i England, det kommer aldrig tillbaka till Sverige — jag känner dessa män; jag har vistats tillsammans med dem under en 13 års tid, och jag har fullständigt reda på deras känslor och tankar rörande den saken. Jag anser det vara absolut bortkastade penningar att på dylikt sätt bedrifva själavård bland dem.

Här har äfven yttrats något om Calais och att där skulle vara spelhelveten, dit sjöfolket lockas och där de förstöra sina sparade slantar. Ja, det tror jag sannerligen också är gripet ur luften, ty mig veterligt bruka aldrig svenska fartyg ens afbetala i Calais. Har det verkligen varit något svenskt fartyg, som gjort det, och sjöfolket sålunda fått penningar där, så är därför icke sagdt, att de användas såsom man här antydt. I vanliga fall får sjöfolket endast en 4, 5 eller 10 kronor, när ett fartyg kommer till en hamn, och det skall räcka hela tiden, man vistas där, till att förlusta sig på; mera får icke folket. Vid sidan häraf är det vanligt, att de anhöriga hemma få utkvittera halfva aflöningen under tiden folket är ombord, och af den återstående hälften af aflöningen får besättningen endast ut en liten del i form af fickslantar. Att sjöfolket därför skulle kunna spela bort sina penningar, torde vara tvifvelaktigt. Jag har varit i Calais, men jag har aldrig någonsin i hela mitt lif hört talas om att svenska sjömän skulle där bruka spela bort sina penningar — detta kunna de göra på fartyget, men den saken tror jag icke man kan förhindra genom någon sjömansmission.

Jag måste äfven vända mig mot herr ecklesiastikministerns yttrande, att vi icke i vårt land skulle kunna drifva propaganda bland sjöfolket, utan att detta måste ske i de stora hamnarne utomlands, enär sjöfolket här hemma skulle vara alltför spridt. Men är det då icke ännu mera spridt i utlandet än i vårt eget land?

*Angående
religionsvård
åt svenska
sjömän i ut-
ländska
hamnar.
(Forts.)*

På hvarje hamnstad, som vi ha här hemma hos oss, kommer det väl en 20 hamnstäder utomlands, och det är ju naturligt, att det svenska sjöfolket sprides ut öfver hela världen och förekommer i i alla dessa olika hamnstäder. Men då är det väl ändå svårare att komma åt dem där än här hemma.

Jag vill också säga, att det förefaller mig på visst sätt endast vara af fåfånga, som man vill försöka konkurrera med de utländska missionssällskapen. Vi kunna väl ändå aldrig öfverträffa exempelvis de stora engelska missionssällskapen, som ägna sin omvårdnad åt såväl svenska som andra sjömän, af hvilken nationalitet som helst. Vi kunna aldrig konkurrera med dem — men likväl skola vi nu försöka att göra det i den lilla mån, vi det kunna. Jag tycker för min del, att det är bortkastade penningar, som gifvas ut för en dylik verksamhet.

Sedan sade äfven herr ministern, att vi i fråga om dessa sjömansmissionärer icke skola tänka så mycket på den religiösa synpunkten, ty deras hufvuduppgift är en helt annan. Ja, jag känner icke till denna deras hufvuduppgift, och jag måste ärligt tillstå, att jag aldrig haft reda på hvilka andra uppgifter och dessa uppdrag missionärer ha. Det säges, att de skicka hem penningar. Men är icke detta konsulernas sak? Mig veterligen är det så, att då ett svenskt fartyg afmönstrar i en utländsk hamn, är det den svenske konsuln därstädes, som det åligger att skicka hem penningar. Hvad sjömanspastorerna kunna inkassera och skicka hem, det torde vara minimalt. Jag har hört talas om Skandinaviska sjömanshemmet i London, men det är dock en helt annan institution, som står alldeles utanför den, hvarom här är fråga. Där har man försökt inkassera penningar från sjöfolket och skicka hem dem till deras respektive hemorter, men något sådant uppdrag kunna vi väl ändå icke pålägga dessa sjömanspastorer, utan den saken, nämligen hemsändandet af penningar, är väl något, som konsulerna skola ombesörja.

Så säges det slutligen, att sjöfolket skulle vara tacksamt mot Sverige för denna omvårdnad, som visas det. Jag tror sannerligen, att man skulle vara mycket mera tacksam mot Sverige, om man gjorde någonting på annat område till sjöfolkets bästa, men något sådant tänker man knappast på, men däremot söker man fylla rättfärdigheten genom en dylik anslagsförhöjning, ett anslag som vi betrakta såsom värdelöst, och jag säger detta icke som enskild person, utan som förtroendeman för sjöfolket i vårt land. Det finnes icke något kraf från dess sida på ett dylikt anslag, det är följaktligen något man vill ge sjömännen, som de icke begärt. Men gif dem hvad de begära: gif dem bättre lagar och förordningar, bättre villkor! Fortfarande bor sjöfolket i de där mörka, orena kyffena, dit hvarken ljus eller luft kan tränga in, fortfarande lefver sjöfolket på medeltida kost, som bestods under den tid, då Kolumbus

seglade öfver hafvet för att upptäcka Amerika. Fortfarande kan man verkligen gå till sjöss med fartyg, som icke tåla sjön. Gif hvad vi begära i dessa stycken! Det tror jag skulle vara mera storartadt, något som det svenska sjöfolket verkligen skulle hysa tacksamhet till svenska staten för.

Det är på förslag att man skall reformera sjöfolkets pensionering. Ja, det skulle bli ungefär 100 à 120 kronor om året åt dessa, som under 10 till 20 år vistats på svenska fartyg och blifvit alldeles utarbetade. Detta obetydliga pensionsbelopp är alldeles för litet: använd dessa 10,000 kronor för det ändamålet, och jag är öfvertygad om att det svenska sjöfolket skulle med en mun tacka denna Riksdag för detta generösa tillskott till pensionsfonden! När jag vet detta och så väl känner att det finnes andra sätt, hvarpå man kan gagna sjöfolket i stället för det man här föreslagit, så vågar jag fortfarande hålla på min mening, att man här icke bör gå med på det ökade anslaget för ifrågavarande ändamål.

Herr Byström: Herr talman, mina herrar! Med anledning af den siste ärade talarens nu gjorda framställning ber jag få säga, att jag antager, att flertalet af oss andra, för att icke säga alla, kunna vara eniga med honom däri, att det är mycket, som brister i fråga om hvad som borde göras för våra sjömans välbefinnande, och jag antager, att sådana frågor en gång komma upp, och att de böra kunna vinna sympati här i kammaren. Ja, jag är viss därom, i hela Riksdagen. Men det är i alla fall, synes det mig, alldeles särskilda frågor, som icke direkt höra tillsammans med den, som nu föreligger.

Jag vill också gifva den siste ärade talaren rätt däri, att sjömännen ganska olika mottaga sjömansmissionärerna, men jag tror, att han har orätt däri, att de i allmänhet äro så ovilliga mot sjömansmissionen och sjömansmissionärerna, såsom han framställde saken. Det är ju icke så många af oss, som kunna berömma sig af detsamma som herr Lindley, att ha varit sjöman och arbetat för om masten, men det är dock somliga af oss, som ganska ofta få tillfälle att göra resor i främmande länder och då också besöka sjömanshem och missionsstationer, och jag tror, att man skulle vara otacksam, om man icke erkände, att de utfört en ganska god mission, och att de varit till stor nytta för sjömännen, och det också i rent andligt afseende, en synpunkt, som jag icke vill förbise, ty en verklig själavård behöfves äfven för sjömännen, liksom den kan behöfvas för andra.

Vidare anser jag i likhet med en föregående talare, att detta är ett slags social och ekonomisk fråga, och jag ville tillägga, att många sjömän i detta afseende haft god hjälp af sjömansmissionen och sjömanshemmen i utländska hamnar. Där öfvas ock nykterhetsverksamhet och annan god verksamhet, och dylik behöfves lika

Angående religionsvård åt svenska sjömän i utländska hamnar.
(Forts.)

Angående
religionsvård
åt svenska
sjömän i ut-
ländska
hamnar.
(Forts.)

väl bland sjömän som bland andra klasser, ty dessa sjömän äro nog inga helgon framför andra.

Jag vill också betona en synpunkt, som på mig gjort ett särskildt intryck, och det är den nationella. Man märker ju, då man kommer i främmande länder och talar vid sjömän och andra, med hvilken tacksamhet de erfar, att det finnes något, som erinrar om det gamla Sverige, då de komma till en hamn, att de få någon hälsning från det kära hemlandet.

Jag tycker också det att, — låt vara att vi icke kunna göra så mycket i fråga om sjömansmissionering, och att England, som är stort och mäktigt, kan uträtta storverk i det fallet hvilket bör ju endast glädja oss — vårt arbete icke blir öfverflödigt, ty det har ändå en uppgift att fylla, äfven om vi skulle ligga under i konkurrensen med utlandet, om jag så får säga. För vårt anseende där ute tror jag, att vi behöfva sätta till alla klutar för att hålla vår farkost i så god fart som möjligt, just då vi jämföra oss med andra nationer.

Jag anser mig därför med godt samvete kunna gifva allt erkännande åt denna missionering, som bedrifves i främmande hamnar, äfven om man icke kan förneka, att den är behäftad med vissa fel. Men sådana böra vi söka afhjälpa och sålunda stödja detta arbete, som är ett godt verk och en ädel gärning.

Jag har också funnit af sjömansmissionen och dess präster i utlandets hamnar, att den partiskhet, som märkes i hemlandet hos somliga, tyckes försvinna därute. Där blir det mera *en* sak gemensam för alla, och därför kan man taga emot alla, som vilja begagna sig af den välvilja och de tjänster, som dessa hem kunna gifva.

Hvad nu angår särskildt detta anslag, är det, som herrarne se, litet och till och med så litet, att jag tror, att de, som begära det, godt skulle på annat sätt kunnat samla dessa medel, ja, att man lätt kunnat få ihop alla dessa 25,000 kronor på frivillighetens väg, hvarigenom man skulle göra missionen mera älskad än genom det sätt man här valt. Som herrarne veta, är jag mera för att drifva allt missionsarbete på frivillighetens väg, hvilket jag anser vara ägnadt att ingifva mera respekt på håll, där man möjligen icke tycker det vara lämpligt med statsanslag för denna verksamhet.

Jag har ansett mig böra säga dessa ord för att uttala mitt erkännande åt denna sjömansmission och dessa sjömanshem, vare sig de ha understöd af staten eller äro själfständiga eller frivilliga anstalter. Om det som sagdt kan förefinnas försummelse och fel i deras verksamhet, är ju detta beklagligt, men i det stora hela är den ägnad att glädja alla oss, som se saken med kristlig åskådning och ur nationell synpunkt, och att bereda vårt land heder och ära.

Häruti instämde herr *Olsson* i Älfaldsåsen.

Herr Ödman: Herr talman, mina herrar! Jag vill endast säga några få ord, hvilka jag som sjöman känner mig uppfordrad att uttala vid detta tillfälle. Jag har lefvat på sjön ända tills jag för några år sedan slutade ett verksamt lif där. Och jag representerar en trakt, där det bor tusentals sjömän, som tjänat ombord på både svenska och utländska fartyg. Och jag kan med stöd af min erfarenhet vitsorda, att detta anslag gjort nytta och fortfarande bör kunna göra nytta, men jag tviflar därför icke på, att det är sant, som herr Lindley säger, att det finnes några, som slå från sig med händerna, blott de höra talas om missionen, men så är det öfverallt, när religion förkunnas — och sådana är det just man skall söka draga till sig. Men det finnes tusentals andra, som man icke heller bör försumma. Vi veta, att det uppstår en särskild känsla hos personer, som stå öga mot öga med döden ute på de farliga djupen och de stormiga vågorna, och när sjömännen komma i hamn, är det icke alltid de glömma denna fara och denna ångest.

Angående religionsvård åt svenska sjömän i utländska hamnar.
(Forts.)

De lida emellertid brist på religionsundervisning där ute i de främmande hamnarna, och jag har för min del aldrig å mina fartyg erfarit, att man någonsin sändt en sjömansmissionär i land eller ansett en sådan vara ovälkommen, då han stiger ombord för att tala med dem på hemlandets språk — redan detta språk väcker hos dem angenäma känslor till lif.

Här har utaf såväl herr ecklesiastikministern som herr Pehrson i Österby blifvit så öfvertygande taladt i denna sak, att jag icke kan tänka på att tillägga något. Jag har blott i egenskap af sjöman velat säga dessa ord och tacka Riksdagen för hvad den gjort samt uttala förhoppning om att den må fortsätta på den inslagna vägen, äfven om man här kan få höra några skränande missljud.

Efter härmed slutad öfverläggning gaf herr talmannen proposition å de därunder gjorda yrkandena, därvid kammaren biföll utskottets hemställan.

Punkterna 143—149.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 150, angående anslag till uppförande af en kapellbyggnad i Gargnäs by af Sorsele församling.

Angående uppförande af en gudstjänstlokal inom Sorsele församling.

Kungl. Maj:t hade föreslagit Riksdagen att för uppförande i hufvudsaklig öfverensstämmelse med hos öfverintendentsämbetet upprättade ritningar af en kapellbyggnad i Gargnäs by af Sorsele församling bevilja ett belopp af 36,465 kronor och däraf på extra stat för år 1908 anvisa 10,000 kronor.

*Angående
uppförande
af en guds-
tjänstlokal
inom Sorsele
församling.
(Forts.)*

Utskottet hemställde, att Riksdagen, i anledning af Kungl. Maj:ts förevarande framställning, måtte för uppförande af en gudstjänstlokal i Gargnäs by af Sorsele församling bevilja ett belopp af 20,000 kronor och däraf på extra stat för år 1908 anvisa 10,000 kronor.

Efter föredragning af utskottets hemställan begärdes ordet af

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet Hammar-skjöld, som anförde: Herr talman, mina herrar! Statsutskottet och Riksdagen ha hittills visat den största välvilja i fråga om åttonde hufvudtiteln, och jag kan icke annat än med den allra varmaste tacksamhet erkänna den offervillighet, som här blifvit ådagalagd.

När nu i den föredragna punkten statsutskottet icke har velat tillstyrka hvad Kungl. Maj:t begärt, nödgas jag dock beklaga, att, när sparsamhet skall iakttagas, den just råkat träffa en fattig lappmarkssocken i afseende på en kapellbyggnad. Jag har icke för afsikt att i denna sak opponera mig mot utskottets hemställan eller att söka rubba det beslut, som kammaren med anledning däraf kommer att fatta, men jag vill likväl säga det, att jag tror, att det blir mycket svårt att åstadkomma en tillräcklig kapellbyggnad för det belopp, som är föreslaget, nämligen 20,000 kronor, och som är så högst betydligt reduceradt från hvad som ursprungligen begärts, och jag vill hänvisa till föregående punkt angående kapellbyggnaden i Tärna, där Riksdagen fått en mycket bedröflig erfarenhet af hur svårt det är att beräkna, hvad byggnadskostnaden kan gå till långt uppe i lappmarken.

Slutligen vill jag tillägga, att det nog icke är stor förhoppning om att Sorsele socken skall kunna mycket bidra till någon kapellbyggnad i Gargnäs, ty denna socken är den tyngst beskattade i hela lappmarken. Kommunal skatten utgör icke mindre än 1: 31 kr. per fyrk eller 13: 10 kr. per bevillningskrona.

Jag har endast velat anföra detta för att för framtiden reservera mig, ifall det kommer att visa sig, att de penningar, som nu beviljas, icke komma att räcka till.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 151—171.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

*Angående
understöd åt
skönlitterära
författare.*

Punkten 172, angående anslag till understöd åt inhemska skönlitterära författare.

Uti en inom Andra Kammaren af herr *K. J. Warburg* väckt motion, n:o 54, hade föreslagits, att Riksdagen måtte till fasta år-

liga understöd under åren 1908—1910 åt inhemska skönlitterära författare af utmärkt förtjänst bevilja ett anslag af 30,000 kronor att utgå med 10,000 kronor årligen för att af Kungl. Maj:t efter sakkunniges hörande fördelas, samt att Riksdagen må af detta anslag å extra stat för 1908 anvisa ett belopp af 10,000 kronor.

*Angående
understöd åt
skönlitterära
författare.
(Forts.)*

Utskottet hemställde emellertid, att herr Warburgs förevarande motion icke måtte af Riksdagen bifallas.

Vid denna punkt hade likväl fogats reservationer af herrar grefve *A. F. C. Wachtmeister*, *G. Boman*, *Hammarlund*, *Persson* i Tällberg, *Starbäck*, *Larsson* i Lund och *Lundell*, hvilka ansett, att utskottet bort hemställa, att Riksdagen måtte till fasta årliga understöd under åren 1908—1910 åt inhemska skönlitterära författare af utmärkt förtjänst bevilja ett anslag af 30,000 kronor att af Kungl. Maj:t efter sakkunniges hörande fördelas samt därpå å extra stat för år 1908 anvisa ett belopp af 10,000 kronor;

herr *P. Sörensson*; samt
herr *H. R. Törnebladh*.

Sedan utskottets hemställan blifvit uppläst, lämnades på begäran ordet till:

Herr Warburg, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Förra året biföll Andra Kammaren den kungl. propositionen i denna punkt som åsyftade ungefär detsamma, som jag i min motion har upptagit, om också med ändringar, som påkallats af de anmärkningar, som förra året gjordes inom Riksdagen. Nu har Första Kammaren utan votering antagit grefve Wachtmeisters, herr Hammarlunds, herr Daniel Perssons m. fl. reservation, som i hufvudsak går ut på bifall till min motion. Jag vågar uttala den förhoppning, att Andra Kammaren ville vidblifva sin åsikt från i fjol. Den fråga som nu är föredragen är, kan man säga, både en mycket liten och en mycket stor fråga. Den är liten så till vida, som det här gäller ett belopp, som icke spelar någon större roll på denna hufvudtitel och ännu mindre på budgeten i dess helhet, men det är en stor fråga så till vida, som den skall visa, om representationen är vilig att lämna bidrag till den kulturfaktor, som benämnes vår nationella litteratur.

Jag nödgas uppehålla mig något vid utskottets afslagsyrkande. Därom är dock icke mycket att säga. Utskottet yttrar endast: »Med afseende därå att ett af Kungl. Maj:t nästlidet år framlagdt förslag af ungefär enahanda innebörd som det föreliggande blef af utskottet afstyrkt och af Riksdagen afslaget, tilltror sig utskottet icke att förorda bifall till det nu af enskild motionär framställda förslaget.»

Jag inser nu mycket väl, att statsutskottet har ett så oerhördt

Angående
understöd åt
skönlitterära
författare.
(Forts.)

arbete, att det ofta icke kan bestå sina yrkanden med någon fylligare motivering, men jag tror icke, att jag brister i vördnad för detta utskott, om jag säger, att *denna* motivering icke är synnerligen imponerande och icke lider af öfverflöd på realskäl. Jag har nog hört, att man afvisar enskild motionär därför att hans motion icke fått den utredning, som man väntar af Kungl. Maj:ts regering. Men när nu frågan varit utredd af Kungl. Maj:t, kan det väl icke vara något fel, att den sedan upptagits af enskild motionär. Icke blott ha vi ett så färskt exempel som fallet Rösiö, utan t. o. m. detta hus är ett lefvande bevis på att enskild motionär kan upptaga Kungl. Maj:ts förslag och få det igenom.

När utskottet påstår, att förslaget är af *ungefär* enahanda innebörd som det af Kungl. Maj:t förra året framlagda, ber jag herrarne likväl observera, att jag med största omsorg beaktat just de formella betänkligheter och de anmärkningar, som förra årets statsutskott liksom debattörer i Första Kammaren framhöllo som skäl för afslag. Det anmärktes, och icke utan skäl, att då dessa understöd voro afsedda att vara »lifstidsunderstöd» det vore olämpligt att sätta dem på extra stat; det innebure, som en talare i Första Kammaren sade, en formell omöjlighet. Dessa formella betänkligheter har jag nu sökt undanröja dels i min motivering, dels genom att uttryckligen begränsa tiden för dessa fasta understöd. En annan sak, som anmärktes med afseende på Kungl. Maj:ts proposition, nämligen att den nämnd, som där antyddes skola utdela understöden, icke i allo vore sådan, som man önskade. I min motion har uttryckligen framhållits, att Riksdagen icke behöfde fatta närmare beslut angående den sakkunniga institution, som skulle bereda ärendena, dess tillsättande skulle, som i likartade fall skett, kunna öfverlämnas till Kungl. Maj:t. Det förefaller mig som hade jag härmed lyckats bemöta, jag vill icke precis säga skälen för utskottets afslag, men för dess bristande »tilltro» att kunna förorda bifall.

Hvad *saken* vidkommer, så ha icke ens motståndarne kunnat säga, att våra vitterhetsidkare och skönlitterära författare af staten åtnjuta det understöd och den omvårdnad, som vore önskliga. Redan så tidigt som 1863 förklarade Riksens Ständer, att det vore statens plikt att understödja utmärkta och hoppgivande vitterhetsidkare. Då i trots häraf detta förslag mött motstånd både i fjol och i år, så kan man icke underlåta att misstänka, att det ligger något bakom de formella skälen, nämligen en viss motvilja att gå med på själfva saken, och det kom också fram något därom i dag i Första Kammaren under debatten. Jag har ock hört en ärad statsutskottsledamot säga, att han icke ansåg vår litteratur för närvarande befinna sig i en sådan blomstring, att den förtjänade uppmuntran, och det talades i dag i vår medkammare ett och annat om att det funnes riktningar inom den moderna litteraturen, som

man icke kunde sympatisera med. Hvad det första beträffar, så ber jag få försäkra, att såvidt något vitsord bör skänkas åt fackmäns omdöme, är det endast *en* mening därom, att i konstnärligt afseende vår litteratur under senaste årtiondena i stort sedt nått en höjdpunkt, som den icke på långa tider intagit. Som jag har tillfälle att i min verksamhet följa med utlandets omdöme rörande dessa förhållanden, kan jag nämna, att nästan hvarje vecka lämnar bevis på med hvilken uppmärksamhet utlandet följer vår litteratur. Man hör ock sägas: Nu är det Sveriges tur att taga ledningen i Norden. Jag hörde en berömd dansk skald för någon tid sedan yttra: Nu är det Ni som äro »ofvanpå». Det må nu vara, att den ene eller den andre icke kan sympatisera med allt i vår nya litteratur; det ligger i sakens natur, att så icke kan vara fallet. Men då det under debatten i Första Kammaren framhålles ett och annat *dekadent* drag och man därpå vill döma det hela, så anser jag mig ha rättighet att åberopa hvad en man, som ingen skall jäfva, åtminstone ingen från det håll, där man nu sätter sig emot förslaget, nämligen riksarkivarien Odbner i sin egenskap af svenska akademiens direktor, yttrade vid en återblick på Sveriges litteratur under senaste årtionden i ett tal 1902: »Både inom konst och litteratur har ett rastlöst och energiskt arbete fortgått under ledning af både äldre och yngre krafter. Det har åtföljts af starka meningsbrytningar, framkallade af de nya åsikter, konstriktningar och skolor, som i vår tid hastigare än förr efterträdt hvarandra.» Efter att hafva omnämnt de skuggsidor som stundom yppat sig framhöll han, att »i litteraturens och konstens ädlare yttringar man med glädje iakttagit ett gemensamt förhärskande grunddrag, riktningen mot det nationellt svenska, det fosterländska; många såväl diktare som målare ha med förkärlek uppsökt ämnen ur Sveriges natur, dess folklif och dess historia; de hafva ägnat dem ett kärleksfullt intresse, ett djupgående studium och sökt behandla dem i svensk anda. — — Det är inom konst och litteratur, nationalandans högsta yttringar, som den nationella renässansen framträder i sin mest karakteristiska form.» Jag åberopar dessa ord just därför, att man å vissa håll tycks vara alltför benägen att fästa blicken på en och annan *mörk* punkt utan att vilja se de stora och vackra ljussidor, som vår litteratur i dessa dagar företer.

Nu säger man, att, ehuru arbetet på den litterära banan i allmänhet är törnbeströdt och ofta ägnadt att ingifva missmod, kan dock ett lyckligt grepp vara förenadt med ekonomisk framgång. Det är visserligen sant, att det någon gång kan ske. Men då glömmer man, att bakom ett sådant lyckokast ofta ligga år af förarbeten, och för att skapa mästerverk fordras år af arbete och arbetsro. För öfrigt vågar jag bestämdt betona, att, när det antydts, att för våra skriftställare och prosadiktare tiden nu är bra mycket lyckligare än förr, detta icke kan gälla om skalderna i trängsta mening,

*Angående
understöd åt
skönlitterära
författare.
(Forts.)*

Angående
understöd åt
skönlitterära
författare.
(Forts.)

lyrikerna, för hvilka det knappast kan vara möjligt att ensamt på sin diktningsproduktion skaffa sig någon egentligen lysande utkomst. Man kan icke i detta fall — det vågar jag säga — påstå att detta är ett arbete som allt annat arbete. Man kan icke göra anslag på sin dörr och säga »Här diktas från 9—11.»

Statsutskottet och Riksdagen ha på ett sätt, som i allo förtjänar erkännande från hvarje kulturyvns sida, behandlat åttonde huvudtiteln i år. Och särskildt har jag att uttrycka min tacksamhet för det af Riksdagen under näst föregående punkt redan beviljade anslag, hvilket liksom det nu föreliggande grundar sig på enskild motion. Man kan dock icke neka, att i allmänhet just i afseende å *litteraturen* vår budget är ojämn. En ärad talare och statsutskottsledamot framhöll i Första Kammaren, att ett utaf de skäl, hvarför han önskade bifall till min motion, var den fullkomliga disproportion, som rådde emellan anslagen till litteratur och budgeten för den kulturella utvecklingen i allmänhet. Jag behöfver blott, mina herrar, erinra därom, att de s. k. tillfälliga honoraren af 6,000 kronor äro de enda understöd, som för närvarande gifvas åt litteraturen. Anslagen för sådant ändamål hafva stått på samma punkt under 44 år. Dessa äro de enda anslag, som svenska Riksdagen har gifvit åt litteraturen, oaktadt sedan den tiden vår budget femdubblats, för att nu icke tala om penningevärdets fall och allt annat som härvidlag kan spela roll, särskildt tillväxten i författarnes antal.

Sveriges författare och den svenska litteraturen hafva alltså varit styfbar under hela den tid, vår nya representation verkat. Icke ett öre utöfver hvad som redan beviljats under ståndstiden ha Riksdagens kamrar sedermera anslagit för detta ändamål. Det må då tillåtas mig fråga, om det är *rättvist* att sånggudinnan ensam skall af statsnakterna behandlas såsom en askunge bland alla de ideella och praktiska makter, som täfla om statens välvilja. Men icke blott rättvisan, äfven klokheten bör här få tala. För min del tror jag, att det vore klokt att genom uppmuntran och stödjande af de andliga krafter, som skapa vår litteratur och som bidraga till nutidens och framtidens andliga fysiologi, ytterligare främja deras verksamhet och skänka dem ny arbetsglädje och ny arbetsro eller, när redan deras arbetstid är förbi, skaffa dem någon möjlighet att existera, utan att behöfva skapa öfver förmågan, detta sistnämnda såsom en gård af tacksamhet för hvad de redan verkat.

Staten gifver redan anslag och står kanske i begrepp att gifva än ytterligare större understöd åt de institutioner, som sträfva att föra vår flagga på svenska kölar utöfver världshafven. Må vi då icke heller förgäta dem, som med heder föra den blågula flaggan ut i andens värld och där skaffa respekt åt landet här uppe i norr.

Men det är icke det viktigaste af deras gärning. Det viktigaste är, att de skänka åt *vårt eget folk* nya livsvärden, nya skön-

hetsvärden, visserligen skiftande efter olika uppfattning och olika skolor, men i stort sedt alltid något för enhvar.

Herr talman, som jag redan sagt, har Andra Kammaren förra året bifallit ett liknande förslag. Vid gemensam omröstning föll detsamma. Då nu Första Kammaren emellertid i år bifallit förslaget, vågar jag uttala den förhoppning, att Andra Kammaren icke i sin ordning skall påkalla en ny gemensam omröstning.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till den af greve Fredrik Wachtmeister, herrar Boman, Hammarlund, Daniel Persson, Starbäck, Jacob Larsson och Lundell afgifna reservationen.

I detta anförande instämde herrar *Höjer, Hammarlund, Warrinsky* i Stockholm, *Berg* i Stockholm, *Bergström, Byström, Staaff, Branting, Lindhagen, Palme, Moll, Lovén, Kjellberg, Fürst, Beckman* i Djursholm, *Pettersson* i Södertälje. *Johansson* i Öja, *Fornander, friherre Bonde, Nydal, Wallis, Larsson* i Klagstorp, *Bosson, Nilsson* i Bonarp, *Lindberg, Thylander, Nilsson* i Malmö, *Larsson* i Lund, *Christiernson, Thorsson, von Geijer, Asker, Neiglick, Broström, Larsson* i Göteborg, *Wijk, Röing, Starbäck, af Callerholm, Lindh* i Gäfle, *Eriksson* i Grängesberg, *Ström, Vennersten, Bromée* i Billsta, *Sundin, Vahlquist* och *Centerwall*.

Herr Sjö: Herr talman! Såsom herrarne kanske erinra sig, inkom Kungl. Maj:t under fjolårets riksdag med en framställning, som var nästan alldeles lika med den nu ifrågavarande motionen. I denna framställning begärdes 30,000 kronor, däraf för år 1907 skulle anvisas ett belopp af 10,000 kronor. Detta anslag beviljades då här i kammaren utan votering. Men Första Kammaren afslog anslaget. Sedermera röstade, uti den gemensamma voteringen, i denna kammare 110 ledamöter för afslag, under det 104 röstade för bifall, och i Första Kammaren röstade för afslag 96 och för bifall 39, hvadan således anslaget afslogs med sammanlagdt 206 röster, eller således 63 rösters öfvervikt.

Herrarne skola för den skull icke alls förundra sig öfver att utskottet icke har kunnat komma till något annat resultat i år, än hvad utskottet gjort, när Riksdagen under förlidet år uttalade sig på detta sättet. Vi äro ju samma ledamöter nu som under förlidet år. Och jag vet sannerligen ej, om någon förändring har kunnat ske för att förändra åsikterna uti nu föreliggande fråga? Utan att nu vilja vidare yttra mig om nödvändigheten af detta anslag eller behöfligheten utaf detsamma, så kan jag dock icke neka mig att ändå säga, att hvilken som helst, som skrifer för folket förädlade och goda skrifter eller böcker, blir belönad icke allenast af nutids- utan äfven af framtidsmänniskor. Och såsom bevis därpå vill jag åberopa en författarinna i våra dagar, som har gjort sig förtjänt af uppmuntran och äfven har uppmuntrats icke allenast

*Angående
understod åt
skönlitterära
författare.
(Forts.)*

Angående
understöd åt
skönlitterära
författare.
(Forts.)

genom folkets tack och beundran, utan äfven med folkets pengar. Det har sagts, att hon har intjänt på sina aktningstvårda och goda skrifter mellan 70 å 80,000 kronor — men om den uppgiften är riktig, *det vill jag icke yttra mig om.* Nog utaf, hon har blifvit belönad af folket. Och sådana skrifter som hennes, de komma också helt säkert att blifva belönade icke allenast med erkänsla utan äfven med kontanter.

På grund utaf hvad jag anfört yrkar jag afslag å motionen.

Herr Thorsson: Herr talman! Under sitt försvar för statsutskottets utlåtande anförde herr Sjö de röstsiffror, som förekommo i de olika kamrarna då denna fråga vid fjolårets riksdag behandlades, och han förmodade, att, då det var samma ledamöter, som voro uti riksdagen i år och i fjol, skulle det icke hafva inträffat något särskildt. Ja, denna kammare har naturligtvis ingenting att förebrå sig, om den i år följer sitt beslut i fjol, men om Första Kammaren omvänder och bättrar sig, böra vi väl icke klandra det, utan tvärtom vara glada, att Första Kammaren insett, att fjolårets beslut icke fullt öfverensstämde med hvad svenska Riksdagen borde i den saken göra och låta.

Den ärade talaren anförde vidare, att det fanns en författarinna, som på sitt arbete förtjänat mellan 70 å 80,000 kronor. Ja, det är mycket bra för henne, men antagligen icke vidare uppmuntrande för de andra författarna, som misslyckas i den ekonomiska kampen. Om man bygger på det resonemanget, skulle man ju säga, att därför att det finns en person som förtjänat 1 million, skall man icke hjälpa den, som icke förtjänar mer än 100 kronor. Detta är icke en säker ståndpunkt att stå på.

Jag kan naturligtvis såsom arbetare icke äga tillräcklig sakkännedom att yttra mig om värdet utaf de olika författarnas arbeten, men jag är lifligt öfvertygad om att i detta fall likaväl som i många andra staten har en uppgift att fylla. Och jag vill lifligt understryka det uttalande, som den förste talaren i denna fråga gjorde, när han sade, att man icke kan dikta pr timme. Det är nog många timmar af dessa personers arbeten, som rinna bort utan att komma fram till allmänheten. Mig synes det, som om man i riksdagen bör i någon mån försöka att hjälpa fram dem, som arbeta på att äfven i andligt hänseende höja vår nation.

Jag får på det lifligaste instämma i den förste talarens yrkande om bifall till reservationen.

Herr Persson i Tällberg: Herr talman! Blott några få ord. Det är som herr Sjö anmärkte, att en del af dessa författare förtjäna rätt bra på sina böcker och andra litterära alster, så att de på den grunden icke egentligen behöfde någon uppmuntran; men jag skall be att få erinra herr Sjö om ett annat område, på hvil.

ket han och jag äro mera hemma än på det nu föreliggande. Det förhåller sig nämligen så, att om vi sköta vår jord bra, få vi premier, på samma gång som vi själfva draga den största nyttan af att sköta den bra. Samma princip synes mig äfven böra tillämpas på våra skönlitterära författare. Sålunda kommer jag till det resultatet, att jag vill vara med om ett anslag. På den grunden ber jag att få yrka bifall till reservationen och afslag å utskottets hemställan.

*Angående
understöd åt
skönlitterära
författare.
(Forts.)*

Öfverläggningen var härmed slutad. Efter det herr talmannen framställt propositioner i ämnet, afslog kammaren utskottets hemställan och biföll i stället den af grefve A. F. C. Wachtmeister med flere vid punkten afgifna reservationen.

Punkterna 173—179.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 180 och 181.

Lades till handlingarna.

Punkten 182.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 7.

Till bordläggning anmäldes:

statsutskottets utlåtande n:o 11, angående regleringen af utgifterna under riksstatens tionde hufvudtitel, innefattande anslagen till pensions- och indragningsstaterna; och

lagutskottets utlåtande n:o 70, i anledning af dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar af 30 kap. rättegångsbalken, dels ock en med föranledande af denna proposition afgifven motion.

§ 8.

Justerades protokollsutdrag.

§ 9.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr *O. H. Svensson* i Saläng under 4 dagar fr. o. m. den 21 maj,
» *S. M. Petersson* i Snällebo » 3 » » » 21 »

- » *C. R. Johansson* i Jönköping und. 2 dagar fr o. m. den 21 maj,
- » *P. M. Olsson* i Blädinge » 2 » » » 21 »
- » *K. G. Karlsson* i Göteborg » 2 » » » 21 »
- » *P. Pehrsson* i Österby under den 24 maj,
- » *S. L. Olsson* i Älfedalsåsen under 3 dagar fr. o. m. den 21 maj,
- » *E. O. Magnusson* i Tumbult under den 21 maj och
- » *A. Hansson* under 2 dagar fr. o. m. den 21 maj.

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 4,10 e. m.

In fidem

Herman Palmgren.